

Protokol

over

forhandlingerne ved Det norske arbeiderpartis

13de landsmøde

afholdt i Kristiania den 26de, 27de, 28de og 29de august 1899.

Aabningsmøde.

Det norske arbeiderpartis 13de landsmøde aabnedes kl. 5 efterm. den 26. august i Kristiania arbeiderfamsund af ordføveren hr. advokat Ludvig Meyer, som ønskede forsamlingen velkommen og udtalte haab og ønske om, at mødets forhandlinger maatte bli frugtbringende for vort parti. En fuldmagtsskomite paa følgende 5 mand blev derpaa valgte A. Johnsson, A. Buen, A. Botnan, Olav Strøm og E. Svedberg.

Fuldmagtsskomiteen rapporterede, og det viste sig, at følgende repræsentanter var fremmødt:

I n d e n b y s:

Kristiania arbeiderfamsund:
E. Zeppesen.
D. G. Gjøsteen.
Fru Gunhild Ziener.
Fattigforstander A. Johnson.
Adv. Ludvig Meyer.
Dr. Oscar Nissen.
Guldsmed M. Nielsen.
Telefonformand A. Botnag.
Stomager Joh. Johnsen.
Fru Kristiane Jensen.
Ar.a jord- og stenarbeiderforening:
N. Negaard.
Murarbeidernes forening:
A. Stenberg.
S. Svendsen.

Syerskernes forening:
Frl. Birgitte Halvorsen.
Ar.a møbelsnedkerforening:
B. Bergendahl.
Karl Johannesen.
Oskar Pedersen.
Peder Narsø.
De tv. fyrstearbeideres forening:
Hilda Hansen.
Ar.a formerforening:
J. Karlsen.
Norsk tobaksarbeiderforbund:
Karoline Pedersen.
Niels Naterlund.
Hjulmagerens forening:
H. Simonson.
Strædderhvendenes forening:
J. Wittelsen.
H. Rickenberg.
Hjula arbeiderforening:
Søren Kristiansen.
Johan Johansen.
Stenhuggerens fagforening:
Niels Persen.
Blikkenslagerhvendenes forening:
G. A. Eriksen.
S. Helgesen.
Metanikernes forening:
Emil Pedersen.
Edv. Svendsen.
Bygningsmøbelskernes fagforening:
A. Bjørnson.

Murernes union:
 A. Gulbrandsen.
 D. Dieseth.
 Ølbryggerarbejdernes forening:
 Joh. Jakobsen.
 Bødkernes forening:
 Fr. Johansen.
 Nr. a lossearbejdernes forening:
 Martin Øvejen.
 Johan Svendsen.
 Skruer & naglearbejdernes forening:
 Karl Hansen.
 Pladearbejdernes forening:
 August Kristensen.
 Maskinstrikkerernes forbund:
 Hilda Aslesen.
 Den typografiske forening:
 A. Buen.
 D. Tøkerud.
 „Markus Thrane“:
 N. D. Møller.
 R. L. Knudsen.
 Bagersevendenes forening:
 A. Bah.
 J. Jensen.
 Herman Olsen.
 Karl Kristensen.
 Skotøiarbejdernes forening:
 A. Frøitland.
 E. Gundersen.
 C. P. Jesen.
 Sadelmagernes forening:
 D. Bernæs.
 Fyrstikarb. forening:
 Anders Edsrøm.
 Joh. Thoresen.
 Nr. a korfestjærersforening:
 E. Jørgensen.
 Telefonarb. forening:
 Ole Martinen.
 „Vorwärts“:
 Carl Laud.
 Ernst Rothhaupt.
 Jules Werder.
 Malersevendenes forening:
 A. Pedersen.
 Nils Løsten.
 Avisbudenes forening:
 Anna Andersen.

Arbejderpartiets kvindeforening:
 Martha Thynæs.
 Den socialdem. forening:
 Cigarmager Kristiansen.
 Hjula kv. arb. forening:
 Helmine Hansen.
 De samb. fagforeninger:
 Estrædder H. Jensen.
 Chr. H. Knudsen.
 Smedker D. Jensen.
 Handskemagernes forening:
 H. Kehjer.
 U d e n b y s :
 Det n. sten-, jord- og bergarb. forbund:
 Olav Strøm.
 Gustav Johansen.
 Nr. a—Gjøvikbanens 1. afd. arb. forening:
 Ole Otterfien.
 Drøbak's arb. forening:
 R. Knudsen.
 Narviks arbejderforening og Langvas-
 grænds læse- og diskussionsklub:
 H. Bernsten.
 Fr. stad haandværkslag:
 P. Pettersen.
 Emil Svedberg.
 J. D. Johnsen.
 Johs. Ruud.
 Rjøgsøens stenhuggerforening:
 Victor Sellgreen.
 Ekers socialdem. klub:
 J. Edd. Retvedt.
 Nitedals socialdem. forening:
 Joh. Olsen.
 Hougsumds arb. forening:
 Anders Jensen.
 Andreas Holst.
 Amund Nilsen.
 Næstvede og omegn stenh. forening:
 Leonhard Johansen.
 Viholts stenhuggerforening:
 Karl Hansen.
 Fr. stad haandværkslags kvindeforening:
 Josefina Hansen.
 Solbergelvens arbejderforening:
 Karl Steiner.
 Alf. Vienæs.

Narviks arbejderes kvindeforening:
 Maren Lien.
 Bergens afdeling:
 Redaktør Olsson
 Franzen-Eidsvold.
 *
 Foruden dem, der havde særskilt man-
 dat, mødte af partistyret:
 Edd. Hazeland.
 Edd. Olsen.
 Martin Larsen.
 A. Buen oplyste om, at der i
 „Typografiske Meddelelser“ var indtatt
 en anonym opfordring til landsmødet
 om ikke at godkende de delegater, som
 var valgt af „De samvirkende fagfor-
 eningers“ bestyrelse.
 Chr. H. Knudsen: Der var
 samarbejde mellem „De samvirkende fag-
 foreninger“ og „Det norske arbejder-
 parti“, idet to medlemmer fra sidstnævnte
 organisation havde sæde i førstnævntes
 bestyrelse. Dette forhold maa være gjen-
 sidigt, og det er derfor en selvfølge, at
 „De s. f.“ maa ha repræsentation paa
 landsmødet. Dette spørgsmål var des-
 uden afgjort før, idet „D. s. f.“ havde
 været repræsenteret paa partiets lands-
 møde i Bergen — uden indsigelse. Vil
 høre mig for den beslutning, dette møde
 maa ta, men hvis den gaar den gamle
 praksis imod, saa vil jeg finde den høist
 besynderlig.
 H. Jensen: Man maatte ikke
 komme bort fra, at det var en ano-
 nym indsender, som havde stillet opfor-
 dringen i bladet. Man kunde ikke af
 hensyn til dette afvige fra den regel, som
 var blit fastslaaet af mødet i Bergen.
 Den typografiske forening var repræsen-
 teret paa mødet; men den havde heller
 ikke givet sine repræsentanter noget man-
 dat til at bringe forslag i retning med
 indsenderens udtalelser. Baade De sam-
 virkende fagforeninger og Det norske
 arbejderparti arbejdede mod det samme

maal, og de spørgsmål, de behandlet
 vedkom hele arbejderstanden i Norge.
 Derfor skulde der her være fuld gjen-
 sidighed.

D. Jensen: Vilde man lægge
 vægt paa, hvad H. Jensen havde
 udtalt. De samvirkende fagforeninger i
 Kristiania hører saa nøie til arbejder-
 partiet, at der selvfølgelig ikke burde
 være spørgsmål om andet end, at de
 maatte ha repræsentation.

Edd. Olsen: Jeg agter kun at
 fremsætte et spørgsmål: Er der nogen
 af de saaledes repræsenterede foreninger,
 som ikke er tilsluttet partiet? Man vilde
 opfordre til kontrol med dette.

Karl Kristensen: Tiltrøds for
 at der kan være mangler med hensyn
 til De samvirkende fagforeningers ret til
 at sende delegater til partiets lands-
 møde, vilde han dog foreslaa at man-
 daterne godkændtes.

Ludvig Meyer: Jeg agter at
 stemme for mandaternes godkændelse,
 dels paa grund af delegaternes egen
 forklaring, dels ved Bergensmødets en-
 gang vedtagne praksis. Dog vilde han
 paa grund af, at der var reist tvil i
 sagen stille spørgsmaalet særskilt under
 votering.

Bed afstemningen godkændtes man-
 daterne enstemmig. Hr. Meyer
 foreslog derpaa at alle mandater god-
 kændtes, hvilket enstemmig vedtoges.

Til ordstyrere valgtes derpaa:

J. Edd. Retvedt (udenbys).

E. Jeppesen (indenbys).

Sekretærer:

Red. Olsson (udenbys).

M. Riisen (indenbys).

Bergensdelegaterne var endda ikke an-
 komne; men man antog at hr. Olsson
 ingen indsigelse vilde gjøre mod sit valg.
 Jeppesen indtog derpaa ordstyrer-
 stillingen.

Idet han takket for valget foreslog
 han, at følgende telegram sendtes til de

udelukkede arbejdere i Danmark, hvilket enstemmig vedtoges:

„Til
De sambirkende fagforbund, Kjøbenhavn.
Fr. J. Jensen!

Det norske arbeiderpartis 13. landsmøde, samlet i Kristiania, sender de udelukkede danske kammerater sin broderhilsen med ønsket om en seierlig udgang af kampen for arbejderens rettigheder. Deres seier er ogsaa vor! Leve arbejderens organisation i alle lande!

Retvedt, Jeppefen,
ordstyrere.

Chr. H. Knudsen, som viceordfører, oplæste derpaa partiets årsberetning.

Efter at Olav Strøm havde gjort opmærksom paa, at det var Kristiania—Gjævelbanens 2. afdelings arbeiderforening og ikke 1. afdelings, som var opløst, og der fra fyrstikarbejderne ved Grønbolds fyrstikfabrik var opløst, at de i tillæg til det i beretningen ansførte ogsaa havde faat et lidet lønstillæg, godkjendtes beretningen enstemmig.

Partiets regnskaber blev derpaa oplæst af Knudsen. Der blev gjort opmærksom paa en udgiftspost paa kr. 2184.45, hvoraf et par hundrede var laan til partifæller, der ved lock-out eller streik ikke havde kunnet betale sin skat til valgene ifjor, for at de kunde betale denne og saa stemmeret. Nu burde, saavidt det lod sig gjøre, dette laan søges indkrævet. Regnskab for „Social-Demokraten“ og „Fremad“ fra 1. juli 1898 til 1. juli 1899 oplæstes.

Eduard Olsen: Hadde fundet en mangel ved regnskabet, idet bladets gjæld ikke var ansført. Denne littede han at ha rede paa.

Karl Kristensen: De store extraordinære indtægter som bladet havde, var noget, han som revisor havde sætiet sig ved. De havde været i stadig stig-

ning, og man kunde ikke vide naar de faldt fra, hvorfor de forekom ham meget uheldige at bygge paa.

Ludvig Meyer: Debatten kunde vel høre hjemme saavel her som naar man kom til behandling af forslag til budget for kommende aar. Ifkkestomindre vilde han foreslaa, at man læser videre og optar dette spørgsmaal under forslag til næste aars budget.

Edu. Olsen: Der var opfat et budget paa landsmødet ifjor. Dette budget var nu overskredet i betænelig grad, og naar Kristianiaafdelingernes repræsentantskab havde samtykket i dette, saa havde det overskredet sin myndighed. Herved vil det bli bare proformabudget og man kan ligesaa godt la det være.

Ludv. Meyer: Jeg vil foreløbig holde mig til det formelle ved sagen. Naar vi kommer til behandlingen af næste aars budgetforslag, saa vil det være paa sin plads at behandle disse spørgsmaal, hvilket jeg da vil foreslaa bør ske for lukkede døre.

D. G. Gjøsteen var enig med Meyer i, at man under budgetbehandlingen vilde saa anledning til at drøfte spørgsmaalene. Han trodde dog, at en foreløbig drøftelse ikke vilde skade.

E. Jepsen foreslog, at voringen over godkjendelsen af regnskabet udsættes til behandlingen af budgettet, saaledes som af Meyer antydet.

Chr. H. Knudsen kunde ikke være med paa at udsætte voringen over regnskabet. Noget maatte man gjøre med det, enten godkjende eller forkaste.

Jepsens forslag vedtoges imidlertid. Gjøsteen vilde gjerne vide, hvad partistyre mente underballancen skulde dækkes med i det kommende aar, saaledes at forsamlingen ogsaa kunde saa anledning til at tænke over det.

Jepsen nævnte laan, bidrag fra partifæller og eventuel afholdelse af en bazar.

Gjøsteen vilde referere følgende

forslag, som han agtede at fremsætte:

„Partistyret paalægges at lade „Social-Demokraten“ udkomme i saadant format, at partiforeningerne selv formaar at dække underskuddet.“

Efter nogen debat og efterat partikassens regnskab var godtjendt hævdes mødet lørdag aften kl. 11 for at fortsættes søndag formiddag kl. 9.

Møde søndag 27de august kl. 9 form.

Ordstyrer: J. Edu. Retvedt.

Folkforsikringen.

Emnet indledes af Edu. Olsen, som i et længere foredrag, gennemgik folkforsikringsforslagene historie i de forskellige lande, samt gjorde rede for den parlamentariske kommissions arbejde og det resultat, majoriteten inden denne var kommet til. Det fremgik, at denne kommer til at bygge sit forslag paa forsikringsprincippet med en hel række indstudsclasser inddelt efter indtægterne og det samme antal klasser med hensyn til pensionerne. Foreløbig tænker man at begynde med en mindstepension paa 150 kroner og et maximum paa 450—500 kroner.

Taleren angreb forøvrigt saavel Jepsen som Knudsen og Meyer for deres tidligere standpunkt i spørgsmaalet, eller rettere: ifkestandpunkt, som taleren betegnede det, idet han fremhævede, at paa tidligere møder har man uden motivering og debat vedtat en af advokat Ludvig Meyer fremsat resolution, som peger i alle retninger, men som Meyer i den sidste tid har fortolket derhen, at den skal gaa ud paa en indstudsfri forsørgelse med en for alle lige pensionsret uanset tjøn, alder eller stilling, kun at man bor i Norge og rimeligvis søger sit erhverv der.

Skulde vi efter Meyers mening etablere en gratis statsforsørgelse med en for alle lige stor pensionsret, er det vel at anta, at udlændinger og vore egne

emigranter, naar deres arbejdskraft begynder at dale, vilde finde veien til Norge i større udstrækning end nogenfinde før.

Det skulde bli gjilte greier!

Na nei — en saadan ordning, som Meyer vilde ha, kan først tænkes gennemført ved et gjensidigt internationalt broderforhold; men det er vel langt did.

Det har forundret mig og mange andre, at Meyer er saa uvidende om dette spørgsmaal, som har været under diskussion i menneskealder, og som verdens mest radikale utopister har maattet opgi. En statsforsørgelse kan umulig etableres for alle, men kun for landets egne, eller dem, som har opholdt sig saa læng i landet, at deres samfundsnyttige arbejde kan berettigede dem til pension. Den hidtil mest bekjendte reformator i dette spørgsmaal er den radikale engelsmand Charles Booth. Hans forslag i dette punkt lyder:

„Enhver person, som er født i England, og som ikke i længere tid har været borte fra fædrelandet, skal fra sit fyldte 65de aar ha ret til pension osv.“

I folkforsørgelsesloven for Ny-Zeeland heder det, at kun de har ret til pension, som de sidste 25 aar har opholdt sig i landet.

En forsørgelseslov med lignende begrænsninger som paa Ny-Zeeland vil under nutidens samfundsudvikling bli mere og mere umulig og hensigtsløs, og i vort land vil den udelukke en saa betragtelig del af befolkningen, selv om man kunde finde tilfredsstillende former for en saadan lov, hvilket heller ikke hidtil er lykket.

I forsikringen derimod ligger det i selve princippet, at retten følger med pligten uanset nationalitet, stand eller stilling. En lovbunden forsikring for alle inden landets grænser boende er et stykke af veien til socialdemokratets sæles broderforhold.

Da forsikringen vil bli lovbunden

for det hele folk, vil man til enhver tid kunne beregne indtægterne og dermed anvende det saakaldte udlignings-system, hvor aarets direkte indtægter anvendes til at dække dets udgifter — dermed undgaar man den i private selskaber benyttede kapitaldækning, som bestaar i, at man som garanti opsamler saa stor kapital, at renterne af denne er tilstrækkelig til at opfylde forpligtelserne.

Hvert 10de aar vil loven tages under revision og pensionernes størrelse vil da bli anledning til at forhøje, saa hver slægt vil da kunne indrette sig efter sine evner og behov.

Dette er, hvad jeg paa sagens nuværende standpunkt kan meddele om det snart ventede lovforslag. Naar det engang foreligger for offentligheden, vil der ganske vist være større og mindre berettigelse bli paapeget mange svage punkter og som muligens kommissionen ikke har været opmærksom paa. Jeg skal da, saa godt jeg kan, staa til tjeneste for kammerater og partifæller og klargjøre for mit standpunkt til lovforslagets forskjellige enkeltheder. I den indsamlede socialstatistik vil man da ha et solidt grundlag at diskutere paa.

Hvad som efter min mening netop nu vil bli mest jabnet ved lovens vedtagelse er, at vi mangler en sygeforsikring, som vil være et nødvendigt grundlag for en folkeforsikring. En almindelig landssygeforsikring, som omfatter det hele folk med lige ret til forpleining for alle, og hvis byrder bæres af stat og kommune gennem beskatningen i lighed med vort folkeskolevæsen.

Forøvrigt vil en folkeforsikringslov strax kræve reformer i flere af vore ældre love saasom i vort ligningsvæsen, indvandningslov o. s. v., og vor ulykkesforsikringslov vil ogsaa da kræve smaa ændringer i enkelte punkter.

Men intet af dette bør hindre os i saasnart som mulig at gennemføre den store reform — folkeforsikringen.

Ganske vist har jeg følelsen af, at vort første lovforslag ikke paa langt nær vil naa det, vi efterstræber.

Men er vi først kommet til erkendelse af, for at bruge instrumentmager Gjøsteens ord, — „at retningen er den rigtige“ — da maa vi begynde farten, selv om rustningen skulde være lidt mangelfuld.

Naar de første 10 aar er gaat, og vi har faat en tilfredsstillende sygeforsikringslov, ligningslov og andre lovbestemmelser, som passer ind i den store reform, da tviler jeg ikke et øieblik paa, at den da levende slægt med en saadan rustning vil forsøge farten i retning af det maal, at gjøre alle andre ved staten underholdte klasseforsikringer overflødige.

Lad os alle derfor, naar lovforslaget snart foreligger, samle os i arbeide for dets snarlige gennemførelse, saa at naar solen paa aarhundredets sidste aften kaster sine straalere over fjeld og fjord i gamle Norge, — at vi da som folk kan gaa over i det nye aarhundrede med et brodermærke, som endnu intet folk har evnet at anskaffe.

Hr. Edbard Olsen formulerede sine udtalelser i følgende forslag til resolution, som han fremsatte:

„Arbejderpartiets 13. landsmøde udtaler sin tilslutning til en under statens garanti og administration oprettet folkepensionskasse med alles pligt til indskud mod alles ret til pension.

De hertil fornødne midler tilvejebringes dels ved indskud, som beregnes efter en stærk progressiv skatteskala, dels ved andre af staten aabnede indtægtskilder. Som saadanne skal mødet pege paa oprettelsen af et statslotteri, hvis nettoindtægt tilfalder forsikringen eller dens reservefond.“

D. G. Gjøsteen fremsatte forslag om at trykke Edb. Olsens forslag uden afkortning i bladet.

L u d v i g M e y e r: Dengang for, saavidt jeg erindrer, 4 aar siden, da

denne kommission blev nedsat, og Edbard Olsen blev opnævnt som medlem af den, saa var det vistnok som kjendt mand inden arbeiderkredse, og paa grund af den stilling, han havde inden Det norske arbeiderparti. Hr. Edbard Olsen har arbeidet med energi og interesse i kommissionen. Der er ikke tvivl om det. Naar han da nu var indbudt til at komme tilstede i arbeiderpartiets landsmøde og redegjøre for os om kommissionens arbeide, saa var vi meget fornøjet med det. Vi glædet os til at saa vide, hvorhen kommissionen nu med sit arbeide var kommet. Vi havde ventet, at kommissionen skulde fremlagt et motiveret forslag følgende et eller andet bestemt princip. Men i det øieblik, da kommissionen ikke har fremlagt sit forslag, saa vilde det for os være at søgte i luften om vi nu skulde vedta nogen resolution.

Vi maatte først se kommissionens forslag og saa ta vort standpunkt der-efter. Det var høist utidig nu at stemme over en ny resolution. Der var fremforalt ingen grund for partiet at forkaste sit forsørgelsesprincip og vedta forsikringsprincippet under spørgsmaalets nærværende stilling. De personlige udfald i Edb. Olsens foredrag skulde saa staa ubesvarede. Den af ham nævnte avisartikel vilde man senere saa leilighed at komme tilbage til. Debatten maatte gjøres saa upersonlig som mulig. Igrunden saa er det ikke forsørgelse eller forsikring det gjælder. Hovedsagen er, at saa det norske folk sikret en økonomisk uafhængig alderdom og ligesaa invaliderne en sorgfri existens. I det øieblik kommissionens forslag om forsikring er fremlagt, og det viser sig, at dette er tilfredsstillende, selv om det er grundlagt paa forsikringsprincippet, saa vilde det være vanvittigt ikke at gaa med paa det. Men jeg forbeholder mig fuld frihed med hensyn til dette spørgsmaal, naar forslaget foreligger.

Olsen havde sagt at taleren ved kongressen i Malmø havde været med at stemme for forsikringsprincippet. Dette vidste han ikke noget om. Han var desuden dengang (i 1892) ikke meget inde i sagen. Desuden fortænkte han ikke disse landes demokrater, at de holdt paa forsikringen. De politiske forhold gjorde det nødvendigt. Man kunde ikke saa noget bedre. Forholdene var saa forskjellige. I Tyskland t. ex. var socialismen farlig, ikke hos os. Men naar man kom sammen med nabolandenes demokrater, saa stræbet man gjerne efter at saa en fælles udtalelse som resultat af debaten, og denne kan ikke altid være helt konsekvent, naar det kun gjælder det ene lands forhold. Naar sagen har været oppe her hos os, saa har vi altid konsekvent hævdet forsørgelsesprincippet. Resolutionen fra mødet i Bergen, som Olsen fandt uklar, er en grei og præcis udtalelse for forsørgelse og intet andet. Vi har altid hævdet forsørgelse, og det med gode grunde. Thi forsørgelsesprincippet er mer demokratisk.

Vi har her et princip at hævd, som berører hele vor arbeiderbevægelse. Forsikringen angriber selve kjernen i vor samfundsopfatning. Ifølge denne skal man vinde sig ret til forsørgelse, naar man selv ikke mer er istand dertil i kraft af saa og saa mange kroner, som man har tilført apparatet. Ikke fordi man ved sit livs arbeide er berettiget dertil. Vor opfatning er nemlig den, at enhver arbeider som udfører samfundsgavnligt arbeide er berettiget til forsørgelse uanset de kroner han har lagt tilside i enhver som helst indretning. Vi har ogsaa hat andre grunde fordi vi har optat dette spørgsmaal; det gjælder at saa sagen i havn. Vi er et folk med ringe økonomisk bæreevne. Tilrods for, at Norge har omtrent det samme indbyggertal som Danmark, saa er vor nationalformue kun $\frac{2}{3}$ af den danske. Vi bor spredt. Et praktisk forslag om alminde-

lig folkeforsikring i Norge, vil jeg se, før jeg tror paa det.

Selve opkrævningen af præmierne vilde være et apparat, som vilde være for tungt at bære for vort land. Men kommissionens forslag vil forhaabentlig snart foreligge, og vi vil da saa materiale, enten til forsvar eller angreb. Kommissionens arbejde vil sikkerlig møde kritik. Den vil møde den skarpeste kritik fra dem som er imod enhver reform, fra dem som ingen betryggelse for det arbejdende folks alderdom ønsker — og vor kritik vil i sammenligning med denne bli velvillig. Men fremlægges der nu et forslag grundet paa forsikringsprincippet, som staar for vor kritik, saa godt og vel — hvad det for os gjælder er at saa sagen i havn — vi stemmer for det. Men det farlige er, at sagen skal bli forplumret for lange tider, om der intet acceptabelt fremkommer nu. Ved den store toldforhøielse vi hadde saad, var det lovet, at som et vederlag for fordyrelsen af levnetsmidlerne, saa skulde pengene afsættes til pensionsfondet. Der var indkommet 15, 16, 17 millioner; men til pensionsfondet var der kun bliet affat 2 millioner. Hadde det været tilfælde, at man hadde bygget paa en almindelig folkeforsørgelse, saa hadde noget saadant ikke været muligt. Naar statsmyndighederne ved, at folkeforsikringskommissionen vil fremsætte forslag efter forsikringsprincippet, saa tror de, det er ikke saa naie. Hadde forsørgelse været lagt til grundlag, saa hadde der ikke været 1 krone af overskuddet at affe til noget andet. Saa var det Edb. Olsens stilling til spørgsmaalet om forsørgelse eller forsikring. Tal. kunde for sit personlige vedkommende ikke si, hvilket standpunkt han vilde indtatte til et saadant spørgsmaal, naar han med handlingsfrihed hadde staaet overfor det. Omstændighederne og det for sieblikket praktiske vilde her spillet ind.

Men anderledes var det, naar en

mand stod i en stilling, hvor han hadde partiets principer at hævde. Da hadde man ansvar. Og i en saadan stilling hadde Edbard Olsen været her. Og ansvaret blev saa meget tyngre, hvad der nu fremkom, saa meget sørgeligere, som — hvad tal. ikke før idag hadde vidst — Olsen hadde med sin stemme dannet flertal for en anskuffelse, som var stik imod partiets principer og socialdemokratiets aand. Og hvad der gjorde sagen endnu sørgeligere var, at Olsen, saavidt tal. bekjendt, i denne sag ikke hadde søgt partifællers raad. Den socialistiske fraktions kommunale pensionsforslag var nævnt. Det standpunkt vi der tog, var at alle lønninger paa op til 1000 kroner skulde være indskudsfri med en pension paa 70 procent. Samtidig som der aabnedes de høiere lønninger ved en høiere indskudsfats at saa en høiere pension, saa var der ogsaa aabnet adgang for kommunens løsarbejdere til at sikre sig pension. Om forslaget praktiske gennemførlighed hadde tal. ingen tvil hørt reist. Direktør Scholl som var en autoritet paa livsforsikringens omraade hadde fundet det socialdemokratiske forslag, som væsentlig var bygget paa forsørgelse, meget mere rationelt end de andre forslag, og om han hadde staaet fri, saa vilde han stemt for det.

Chr. H. Knudsen: Det var ganske rigtig som af Edb. Olsens fremholdt, at han hadde tatt sagen op allerede paa mødet i Kristianssand med forlangende om en almindelig alderdoms- og invalideforsikring for det norske folk. Men brydningen mellem de to principer var endnu ikke saa skarp. Paa kongressen i Malmø forelaa der 5 forslag, som skulde sammenarbeides til en fællesresolution. I indledningen til den resolution, som Olsen hadde oplæst fra Malmømødet er der tatt hensyn til det af nordmændene fremsatte forslag, idet der i den tales om forsørgelse. Pastor Eugen Hansen holdt paa det norske demokratimøde

her i Kristiania et glimrende foredrag om spørgsmaalet, og tal. var dengang i tvil om der var nogen anden forskjell paa forsikring og forsørgelse end bare ordet. Men resolutionen, som den blev vedtatt, gir en anden forklaring. Resolutionen lyder saaledes:

„I det mødet hævder, at det sociale forsikringsspørgsmaal søges ordnet efter princippet: Obligatorisk forsikring og ikke forsørgelse, anbefales det, at dette søges realiseret som en almindelig folkeforsikring med alles pligt til indskud i forhold til sin skatteevne og alles ret til pension.

Dog antar mødet at burde overlade de tvende landes demokrater, hver efter sine forhold, paa hurtigste og bedste maade at nærme sig dette maal, omhyggeligt og fordomsfrit at følge de nye forslag om disse spørgsmaal, der maatte fremkomme, og søge at skabe folkeopinion for deres mulige løsning.“

Af denne resolution kan man imidlertid drage flere slutninger. Bistnok udtales der ifølge bogstaven tilslutning til forsikringsprincippet; men forsikringspræmien skulde være i forhold til skatteevnen, hed det. Og det var en bekjendt sag, at vi hadde folk, hvis skatteevne var lig nul. Følgelig maatte det for disse blive forsørgelse. — Olsen har i den parlamentariske kommission hævdet, at indskudet skal betales af arbeiderherren. De tyske socialdemokrater, som han i meget holdt sig til, hadde fordømt dette. Det socialistiske princip var greit og klart udtalt, og Olsen kunde ved sin stemme, efter sit udjagu, git dette princip flertal, men han gav det til den anden side.

Tal. ønsket forklaring over, hvorledes det skulde gaa med dem, som ikke hadde raad til at forsikre sig — som ikke kunde betale sine indskud. Han hadde hørt, at de skal komme ind under fattigbæsenet. Man var isærd med at etablere et fattigbæsen værre end det, vi allerede hadde. Saa var det selve

apparatet. Omkostningerne med denne pensionering maatte bli i den grad uhorste, at de alene vilde umuliggjøre gennemførelsen. Trodde indkrævningen vilde sluge indskuddene, naar de var smaa. Med hensyn til den ret, som en arbeider erhvervet sig ved sit indskud vilde han si, at ethvert menneske i landet, som gjorde samfunds-gavnligt arbejde har derved erhvervet sig ret til forsørgelse. Fra arbeideren er det oprindelig at alt kommer baade skatterne og nationalformuen. Mit standpunkt er for forsørgelse, og jeg har aldrig veget derfra.

Anders Jensen: Var høilig forbauset over det resultat kommissionen var kommet til. Her er der saaledes en klasse — en meget stor klasse — som ikke paa nogen maade har raad til at forsikre sig, men saa foreslaas der alligevel at man skal forsikres, for at erholde i sin alderdom en pension der ikke blir større end den nuværende fattigundersøttelse. Det er det nuværende klasse-system, som gir en klasse privilegium paa saa mange kroner at leve af om dagen, som en anden og større klasse saar ører. Og nu kommer man og foreslaar det samme klasse-system befulgt ogsaa her og til ordning af dette en kostbar administration. En forsørgelse, der omfatter alle samfunds-klasser, der skal ha lige pension, kan ordnes ind under den nuværende ligningskommission. Ialsald burde klasseinddelingen falde væk. Jeg mener, at en skuffekone, der betaler 5 øre i præmie, skal ha den samme pension som den der betaler 100 fr., thi han har formodentlig mere at leve af og kunde klare sig med mindre end hun.

C. Jepsen: Olsen hadde sagt, at vort parti hadde staaet splittet over spørgsmaalet forsørgelse eller forsikring. Dette er ikke saa. Det er kun hr. Olsen som har hævdet forsikring inden vort parti, og man kan vel ikke kalde det splittelse i et parti, at en mand hævder

et fra alle andre partifæller afvigende synspunkt i en sag.

Det har inidlertid været vort princip, at naar vi ikke kan faa det bedste, faa tar vi det næstbedste, og kan kommissionen komme med et godt forslag selv paa forsikringsprincippet, saa har vi ingen grund til at modsætte os det. Det var sandt, at det var en væsentlig forskjel paa Eugen Hansens foredrag ved demokrat-mødet og den resolution, som blev vedtat. Hansens udtalte saaledes bl. a.:

„Arbejderforsikringernes formaal — ja, jeg bruger udtrykket „arbejderforsikring“ skjønt jeg, som jeg senere skal paa-vise, tror helst der burde bruges anden betegnelse — er at skaffe midler til at forebygge den ved sygdom eller invaliditet fremkaldte økonomiske nød.“

Vi fik af indlederen her paa mødet høre meget om, hvorledes forsikringen havde artet sig op igjennem tiderne, men lidet om kommissionens store planer. Paa Kristiansbunds-mødet fik vi høre mere. Der stod i en skrivelse fra Eugen Hansen, som var tilstillet mødet, at for dem, som ikke kunde betale forsikringspræmien, skulde fattigvæsenet betale. For at det alligevel ikke skal kastes os i ansigtet, at vi mangler god vilje til fremme af sagen, foreslog han en resolution, udtalende sig i den retning.

Edb. Olsen: Forsørgelsesprincippet var gammelt og forlængst forladt af alle fremskridtsmænd. I England var det fastholdt af de store baroner, der udgjorde flertallet i de kommissioner, som der havde arbejdet med sagen. Keir Hardie, den engelske arbejderbevægelses første mand, holdt paa forsikringsprincippet. Det er betegnende, at de rigeste og største greber i England holder paa Meyers standpunkt. Det er nemlig saa, at ved en progressiv beskatning tvinger man de rige til at betale for de fattige.

Man gir arbejderne for kr. 2.50 det samme som storkarerne maa betale 30—40 kroner for. Man kan heller ikke ta noget

hensyn til Zeppesen og Knudsen i dette spørgsmaal, thi det har vist sig, at de svinger fra det ene standpunkt til det andet. Med hensyn til forstaaelsen af sagen maa Meyer, Zeppesen og Knudsen ogsaa til en vis grad holdes undskyldt. De har aldrig følt forsmødeligheden ved at lide paa fattigvæsenet. De kjender ikke af personlig erfaring den nedværdigelse, som ligger i dette.

Derfor kan man heller intet vente af dem. Jeg nævnte dette med de engelske adelsmænd, fordi det belyser, at de engelske kapitalister holder paa forsørgelsen, fordi den rammer kapitalen mindst føleligt. Diskussionen om dette spørgsmaal bør faa en rummelig plads i „Socialdemokraten“. Mødet bør sørge for at saa kommer til at ske. Vilde nævne en ting til: Det svenske træarbejderforbund havde paa sin sidste kongres fastslaaet forsikringsprincippet og indsendt en forestilling til den svenske rigsdag med krav paa oprettelse af folkeforsikring. Dette mødes udtalelser kunde man ikke lægge nogen vægt paa. Her snakker man oberfladisk uden kjendskab til sagen, og der klappes til det.

A. Hazeland: En helt udsonjevent forsikring bestaar deri, at den forsikrede betaler ind i præmier den sum han atter skal trække ud i pension. Det af kommissionen fastholdte princip adskiller sig fra den private livsforsikring deri, at, idet man har fundet, at arbejderne ikke er istand til at betale en saa høi præmie, som sikrer dette, saa har man fundet paa, istedetfor at lade arbejderne helt gaa fri for præmien, at lade ham betale en liden præmie for at styrke hans selvfølelse.

De øvrige skal betale den store præmie, og resten skal dækkes ved statsstilskud. Men det er ikke foreneligt med socialdemokratisk tankegang at fordrø dette. Det hele blir tilslut alligevel forsørgelse. Naar disse to principer, forsikring og forsørgelse, itaar inod hin-

anden, saa er der ikke tvil om, hvad der er logisk rigtig og foreneligt med vor samsynsopfatning.

Eudvig Meyer: Der laa intet bevis for forforsikringsprincippet i Olsens deklamation. En folkeforsørgelse for alle er hvad vi kræver.

Vi maa vente med nogen udtalelse til vi ser forslaget. Heller end at resitere at vække misforstaaelse maa vi vente med at vedtage nogen resolution. Den af Zeppesen foreslaadde udtalelse er ikke tydelig nok til at holde os handlingsfri. Vilde derfor foreslaa følgende udtalelse vedtaget:

„I dette sieblik, da den offentlige kommissions forslag til en almindelig invaliditetsforsikring med udredning af sagen ventes fremlagt i nærmeste fremtid, finder mødet ikke at burde fremkomme med nogen fornyet udtalelse i selve sagen.“

Her var endnu kommet et nyt moment til:

Hr. Edbard Olsen havde anset over, at der ikke var frihed til i „Socialdemokraten“ at behandle dette spørgsmaal. Dette maatte taleren paa det bestemteste protestere mod. Olsen selv havde skrevet om denne sag i bladet, og der havde ligget manuskripter fra ham i redaktionen om samme emne bestemt til indtagelse, saasnart der blev plads; men disse manuskripter havde Olsen selv tat tilbage. Gjøsteen havde fremlagt forslag om at indta Edb. Olsens foredrag i sin helhed i vort blad. Der laa i dette et mistillidsvotum, som, hvis det blev vedtat, han skulde vide at ta sig til efterretning.

Chr. S. Knudsen: Naar vi krævet en folkepension for alle og indskudsfri, saa var det en arbejdersnes ret, vi hævdede. Vi vil ha noget, som er bedre end det gamle krænkende fattigvæsen. Samsundet skylder arbejderne en sorgfri alderdom, uden, at det behøver at krænke ham. Stigende kon-

tingent kalder indlederen „progressiv beskatning“. Dette er en kurios sammenblanding. Vi kan ikke gaa med paa denne klasseinddeling i samsundet. Vi har faat nok af klasser før, om vi ikke nu skal lave istand 6 nye klasser. Det er i strid med socialdemokratisk aand og lære; thi vi vil ophæve klasserne.

Dirigenten henstillet til Edbard Olsen, som næste taler at afholde sig fra yderligere personligheder.

Edbard Olsen: Vilde ikke gaa mere ind paa personligheder. Tal. var glad over, at denne debat nu var kommet istand, saa man kunde komme til klarhed over synspunkterne. Syntes det var mærkelig, at advokat Hazeland ikke forstod sagen, han som havde været den gamle rigsforsikringskommissions sekretær og der hat adgang til materialer som maatte kunne overbevise ham. Det gif ikke an at blande dette sammen med fattigforsørgelse. Men millionæren maatte betale det meste fordi han orket mest. Man er nødt til at sætte op klasser, naar man skal indtræve skatten, da det er umuligt at alle betaler lige. Slig lighed kræver heller ikke socialdemokratiet. Syntes det var heldigt, at det af partiets medlemmer i kommunestyret udarbejdede pensionsforslag ikke blev vedtat, da det var feilagtig beregnet. Tal. var overbevist om, at han ikke vilde bli alene om forsikringsprincippet inden vort parti. De andre vilde komme over til hans standpunkt, naar de fik sat sig ind i sagen.

Martin Larsen: Der var mange, som slet ikke havde sat sig ind i, hvor krænkende det var at modta fattigunderstøttelse. Selv var tal. en gammel, udsiddt mand; men han vilde klare i det længste for at undgaa en saadan hy-myngelse. Indskudsfri forsørgelse ansaa af ham og mange med ham som en anden form for fattigunderstøttelse og derfor hylbet han forsikringsprincippet som af Edb. Olsen fremholdt.

Gjøsteeen: Hadde fremsat forslag om at Edvard Olsens foredrag skulde trykkes i sin helhed i „Social-Demokraten“. Det hadde sin betydning dette lille forslag. Retten maatte hævdes. Olsen hadde vundet seier for sine ideer i kommissionen, de var blit bestridt, og Olsen var klandret for sit standpunkt. Men Olsen hadde faat opreisning. Han er ovenpaa. Olsen har sunderet spørsmålet. Han har ingen hjælp faat indenlands; det var ingen, som kunde gi ham den. Saa maatte han gaa udenlands med sine henvendelser, og han, en gammel mand, en arbeider, hadde endog sat sig ned og læst fremmede sprog for at sætte sig ind i vedkommende sag, som han skulde varetage. Vi har her ikke ret til at klandre Edvard Olsen. Vi forstaar ikke spørsmålet. Jepsens forslag til resolution om intet at udtale viser det, og advokat Meyer, vor første socialdemokrat, hadde erklæret, at han ikke hadde sat sig ind i sagen. Saa kom man og sagde, at det var en strid om ord. Jo, Edvard Olsen har faat opreisning! Meyer har sagt, at Olsen ikke har hævdet partiets standpunkt, og saa viser det sig, at partiet intet standpunkt har i sagen! Meyer har desuden selv ikke vidst, hvilket standpunkt han var kommet til at indta, om han hadde staaet med fuld handlingsfrihed i en saadan sag. Dette viser, at den, som deltar i den praktiske politik, har fordel for de, som ikke er med, idet han derfra kan indhøste erfaringer ogsaa til fordel for andre. Vilde gratulere Olsen med hans arbejde. Og han vilde nedlægge protest mod den behandling, han hadde lidt. Forslaget om at foredraget i sin helhed burde trykkes i bladet burde vedtages, Edvard Olsen til ære. Meyer hadde sagt, at han skulde vide at tage sig det til efterretning, om saa blev gjort. Hvorledes var det han vilde gjøre dette? Paa hvad maade skulde dette ske?

Karl Kristensen: Vilde forbe-

holde sig at anerkjende Edvard Olsens standpunkt og stilling til sagen indtil de andre hadde sat sig ind i spørsmålet og kunde overbevise ham om noget andet. Vilde anbefale at man afholdt sig fra bifalds- og mishagsyttringer under debatten.

A. Gundersen: Trodde, at Gjøsteens forslag med hensyn til Edb. Olsens foredrag var unødvendigt. Han trodde ikke, man vilde nægte foredraget plads i bladet.

Redaktør Olafsen: Den vending debatten har tat er meget at beklage. Man maatte søge at faa koldt vand i blodet. Man kunde nok synes, at der ikke var stor forskjel paa forsorgelse og forsikring; men forskjellen var dog der alligevel. Der var desuden en meget stor forskjel paa forsorgelse og fattigpleie. Vi hævder retten til forsorgelse, fattigvæsenet gir den som en naadegabe. Tal. hadde ogsaa sat sig ind i det af Olsen hævdede princip. Kunde ikke finde noget i Olsens foredrag som var i linje med vort partis standpunkter. Vilde anbefale at vente. Vort parti kan ikke godt gaa med paa det af Olsen foreslaaede. Derimod var det godt egnet til at kapitalisterne kunde exceptere det.

A. Hazeland: Olsen hadde sagt, at der var en feilregning i det pensionsforslag, som vort partis kommunerepresentanter hadde lagt frem i bystyret. Tal. hadde ogsaa hørt, at Olsen paa forhaand hadde glædet sig over denne feil. Men sagen var dog den, at endnu var ingen feil ved forslaget paavist.

Eudvig Meyer: Endnu kunde der ikke med hensyn til noget af principerne være tale om fattigpleie.

Om Gjøsteens referat af hans udtalelser vilde han si, at han ikke paa noget punkt erkjendte det som rigtigt.

Der hadde ikke været paavist nogen feil ved den socialdemokratiske gruppes pensionsforslag i kommunen som af Olsen

hævdedet. Arbeidet var anerkjendt af alle sagkyndige, selv af modstandere. Det var saaledes af en af vore første autoriteter paa forsikringsvæsenets omraade i kommunestyret aabent hævdedt, at det var mere rationelt og idethelt bedre end lovforslaget.

Gjøsteens forslag om at trykke Edb. Olsens foredrag i sin helhed tilføjede at anerkjende Olsens virksomhed i den parlamentariske folkeforsikringskommission. Dette var det umuligt at gaa med paa; thi Olsen hadde ved sin stemme skaffet flertal i mod partiets hævdede princip i denne sag. Efter en del faldne udtalelser blev følgende tillæg foreslaaet til Meyers resolutionsforslag:

„Partistyret anmodes om at indgaa til regjeringen med en opfordring til at omsende til alle landets arbeiderforeninger til udtalelse kommissionens forslag og øvrige arbeider.“

Jesjen: Beklaget, at den lidenskabelige rivning hadde antat en saadan karakter i diskussionen. Hr. Olsen var tilsyneladende stærkt paavirket af de tyske partifæller i mange ting. Dette kunde der ingen ting være at si paa; men det gaar ikke an her i Norge absolut at hænges sig i alt, hvad partifællerne i Tyskland har gjort i sin taktik. Alt maa afpasses efter vedkommende lands forhold. Sagens kerne er at faa folket i sin store helhed forsikret i dets arbeidsudygtighed. Man vil ikke ha det gjort efter forsorgelsesprincippet, fordi det kunde betragtes som almisje. Dette var urigtigt. Det maa være socialdemokratiets pligt at revolutionere samfundet med hensyn til disse forvrængninger. Alt produktivt arbejde gir en ret til forsorgelse, naar arbeidskraften er ødet. Forsikring kan føre til statssocialisme. Vel, statssocialismen stiller sig ogsaa forskjellig efter de forskjellige landes forhold. Taleren konkluderede med, at der paa

dette tidspunkt intet burde foretages med hensyn til denne sag.

J. Edb. Retvedt udtalte sig for den af Meyer foreslaaede resolution som den mest tiltalende. Maatte ta afgjort standpunkt imod Edb. Olsen. Den pension, man fik efter de beregninger, var ingenting. Menneket lever ikke af brød alene. Det har ogsaa andre fornødenheder i aandelig henseende, men naar brødet blir ja a knapt tildelt, saa blir det intet tilovers — bare jultekaar baade i den ene og den anden henseende. Kristiansfundsmodet hadde ogsaa krævet, at kommissionen skal sende sine forslag til arbeiderforeningerne i landet.

Edb. Olsen: Efter beregningen vilde en pension paa 200 kroner for de arbeidsudygtige beløbe sig til 10—11 millioner kroner om aaret. Maalet var da endelig at lægge al pensionering under det samme i landet, og saaledes vilde det socialdemokratiske lighedsprincip bli gennemført. Efter forsorgelsen vilde samfundet bli delt i to klubber, de smaa og de store, og lighed vilde der ikke bli. Han var imod det kommunale pensionsforslag, fordi det gav de store lønninger en høiere pension. 700 kroner skulde været saten for alle, nanset indskuddet. Vilde de store ha mere, saa skulde kommunen henvist dem til en privat pensionskasse.

A. Bay: Vilde være med paa at anerkjende Edvard Olsens arbejde i den parlamentariske kommission. Men han kunde paa ingen maade anerkjende det standpunkt, han hadde indtat. Samfundet skulde være forpligtet til at forsørge de borgere, som hadde tjent det med produktivt arbejde.

Gjøsteeen replicerede til hr. Meyer hævdede sine tidligere udtalelser. Var bange for at Olsens foredrag ikke vilde bli indtat i bladet. Der laa ingen positivt anerkjendelse af Olsens standpunkt i at trykke hans pene foredrag. Men den anerkjendelse af hans

arbeide burde man dog gi ham at man trykte det. Selve Meyers forbedrende udtalelser i sagen var en anerkjendelse af Edvard Olsen.

Retvedt: Vilde gi Bay's udtalelser en liden kommentar. Arbeideren havde vistnok ret til forsørgelse af samfundet. Men man maatte gaa videre. Alle jordens borgere hadde existensret. Og de, som hele livet igjennem hadde smaa indtægter enten ved delvis invaliditet eller andre forhold, var ikke mindre berettiget dertil end andre.

Olav Strøm: Hadde aldrig hørt om nogen anerkjendelse fra socialdemokratiets side af forsikringsprincipet. Han kunde ikke paa nogenjomhelt maade være med paa at støtte eller anerkjende mænd som paavifelig var imod partiets principer og beslutninger.

E. Zeppesen: Vilde tage sit forslag til resolution tilbage, fordi Gjøsteen og Olsen hadde lagt en seilagtig mening i det. Han kunde ikke stemme for Gjøsteens forslag, fordi han ikke vilde paalægge redaktionen at indtage i bladet et saa langt foredrag, der delvis var trykt før. Det var seilagtig af Olsen at paastaa, at det kommunale pensionsforslag var mangelfuldt. Naar man lod de første 1000 kroner af al indtægt være indskudsfri, saa var dette tilstrækkeligt. Man kunde ikke være med paa at henvise de større indtægter til private pensionskasser. Det vilde være inkonsekvent.

Olsens princip om indstudene og æresfølelsen vilde i sine konsekvenser føre til befrydelige resultater. Skulde man anerkjende det med hensyn til alderdoms- og invalideforsørgelse, saa maatte man ogsaa ta det op i sygepleiespørsmålet, og man kunde da ikke saadan uden videre kræve sygepleien over i beskatningen. Som arbeider har jeg uafvifelig ret til forsørgelse ogsaa fordi jeg, da jeg arbeidede, forsørgede de af mine stands-

fæller, som var ude af stand til at forsørg sig selv.

Chr. H. Knudsen: Vilde atter ta fat i Olsens klasseinddeling. Vi kan som socialdemokrater aldrig være med paa at støtte og befordre klasseinddelingen i samfundet. Eugen Hansen hadde paa demokratmødet erklæret, at de vilde tillade overklassen at sætte taarn med spir og stas paa den bygning, som skulde være fælles for alle: folkepengen, og dette var Olsen med paa dengang. Men det var heller ikke andet, som var gjort af den socialdemokratiske kommune-fraktion, idet den hadde foreslaaet, at arbejdere saavel som høiere lønede funktionærer alle uden undtagelse skulde ha 70 pct. i pension for indtil 1000 kroners indtægt, og for denne pension skulde ingen kontingent erlægges; mens der ved siden heraf var aabnet adgang for høiere gagerede funktionærer til ved ekstrakontingent at sikre sig forholdsvis pensionstillæg. Og dette var det spir og stas, som vi vilde tillade anbragt paa den bygning: kommunepensionen.

Edvard Olsen: Man maa erindre, at der i den parlamentariske kommission sidder en del af de mest udprøvede høiremend, vi har. Det er disse som danner minoriteten. Og de vil selvfølgelig komme med en minoritetsindstilling. Man vilde saa anledning til at vælge, naar resultatet endelig forelaa. Tal. var idethese forsviet med debatten om spørsmålet.

Gjøsteen: Naar Edvard Olsens foredrag i sin helhed kommer ind i bladet, saa kan de andre, som har deltaget i debatten ogsaa levere sine bidrag, og vi har en god begyndelse til diskussion.

Anders Jensen vilde, naar Gjøsteens forslag blev optat til afstemning, stemme for det. Dog ikke som nogen anerkjendelse af Edb. Olsen.

Edb. Olsen tog derpaa sit forslag til resolution tilbage. Meyers resolution

med tillæg som refereret var nu den eneste som forelaa og blev enst. vedtat.

Et svartelegram til styret for det svenske arbeiderparti blev derpaa vedtat og affendt.

Pden mødet hævdes refererede dr. Oscar Nissen forslag til udtalelse angaaende tuberkuloseloven saalydende:

„Trods mangeaarigt kjendskab til sanatoriebehandlingsens overordentlig gunstige indflydelse ligeoverfor dødeligheden af tuberkulosen, er der i vort land hidtil omtrent intet gjort for at stanse herjangerne af denne folkesæløggende sygdom. For tiden er der for forholdsvis billig betaling adgang til denne vigtige behandling for omtrent $\frac{1}{20}$ af dem, som hvert aar angribes af sygdommen, samtidig med at vore almindelige hospitaler kun kan opta en ubetydelig brøkdal af dem, hvis tilstand ved henliggen en tid kan bedres og de syge derved igjen for en tid bli arbejdsdygtig samt af den store mængde, som er i sygdommens sidste stadium og hvis henliggen i hjemmet gir den største fare for sygdommens videre udbredelse.

Hertil kommer, at vort land er blandt de værst stillede med hensyn til tuberkulosens udbredelse og at sygdommen udbreder sig mer og mer.

Dette forhold ligeoverfor en sygdom, hvis gennemsnitsvarighed er 5 aar og som aarlig kræver omkring 6000 offere, hvoraf størsteparten gaar tilgrunde netop i den tid, da arbejdsdygtigheden er paa sit høieste — dette forhold er etiff og økonomiff usørbarligt. — Særligt blir det det, naar det først og fremst gaar ud over den fattigere del af befolkningen, som i en uoverfækelig fremtid ikke ved egne midler vil kunne træde op i kampen mod denne paa alle maader kostbareste af alle sygdomme.

Mødet er derfor af den mening, at samfundet — stat og kommune — maa ta sig af sygdommen og det hurtigt.

Tuberkulosen kan under alle om-

stændigheder bringes ned til et lavmaal af ødelæggelse og det er en skjændsel for samfundet, naar man aar efter aar ser paa, at den herjer — som den gjør — omtrent uantastet.

Mødet tillader sig derfor for stortinget at foreslaa, at der til bekjæmpelse af tuberkulosen i denne tingperiode bevilges midler til opførelse af sanatorier og hospitaler til gratis optagelse af de syge, som maatte ønske det, i saa stor udstrækning, at tredjedelen af de skrift angrebne og lige saa mange af syge i sygdommens sidste stadium kan bli optat. Sengene fordeles efter de syges antal i de forskjellige stifter.

Mødet mener, at først et saa vidt stort antal senge vil vise en snarlig nedgang i sygdommens hyppighed og dertil bringe paa det rene, hvor stort antal der endelig vil udtræves til sygdommens hurtige bekjæmpelse inden vort land.

I forbindelse med dette udtaler mødet ønskeligheden af vedtagelse af den foreliggende tuberkuloselov. Mødet gjør dette særlig fordi de SS, som hidtil har vakt modstand, først og fremst gaar ud over de fattigere samfundslag. Trods dette er imidlertid mødet af den mening, at en lov med saa vidt strenge vedtægter er en sørgelig nødvendighed lige over for en sygdom med saa vidtgaende følger for nasjonen. Sammen med den tilfyneladende strengthed byder loven saa megen betryggelse ogsaa lige over for den enkelte syge, at dens vedtagelse kun kan virke til gavn for det hele samfund.

Møde søndag efterm. 27de august.

Ordstyver: J. Edb. Retvedt.

Om muligt samarbeide mellem de forskjellige demokratiske partier.

Opstillet i anledning de forenede arbeider-samfunds beslutning paa det i sommer i Kristiansund afholdte landsmøde. Indledet af E. Zeppesen.

Indlederen begyndte med at gi en historiff fremstilling af, hvorledes spalt-

ningen af arbeiderne i to organisationer var fremkommen — først de smaa rivninger og endelig den store „udkastelse“ af socialdemokraterne paa mødet i Drammen 1891. Senere hadde der kun været samarbeide om ganske enkelte sager. Men saa efter sidste kommunevalg i Kristiania blev der misfornøielse med venstre blandt de liberale arbeidere, og tanken om en sammenslutning igjen kom op for alvor. Repræsentanterne fra Norsk fagforbund og Venstre samsund fik endog i opdrag paa landsmødet i Kristiansund nu i sommer at forlange et forslag herom behandlet.

Taleren refererede de forskjellige udtalelser paa dette møde og belyste de forskjellige standpunkter. Nogle ønskede uden videre sammenslutning til et selvstændigt arbeiderparti; enkelte af disse dog kun i tilfælde venstre afviste samarbeide med begge. Andre vilde, at den liberale arbeiderorganisation skulde være det centrale, der samlede alle demokratiske elementer om sig — venstre fra den ene side og socialdemokraterne fra den anden — (hvilket taleren dog trodde bli vanskelig). Betslagene, at Castbergs forslag til resolution (om endeframt valgforbund med arbeiderpartiet) blev ødelagt ved udarbejdelsen af sællesresolutionen. Taleren vilde dog anbefale, at man ubetinget modtog tilbudet om forhandling.

Det var vistnok saa, at arbeiderne paa grund af sit store antal nu efter stemmerettens indførelse ikke skulde behøve at indgaa alliancer med overklassen; men interessen og samlingsevnen er desværre endnu saa liden blandt dem, at det nok vil bli nødvendigt — ialfald til førstkommende valg. Antog det ubetinget givet, at socialdemokraterne ikke vilde opnaa samarbeide med de liberale arbeidere, medmindre de ogsaa var villige til at gaa sammen ogsaa med venstre.

Han sluttede med at fremsætte forslag til en resoluttinn om samarbeide.

Chr. H. Knudsen: Den af Jøppesen fremsatte resolution vil sikkert staa. Kr.sundmødets resolution lyder jo paa samarbeide mellem demokrater. Uden samarbeide med venstre vil der neppe heller bli tale om samarbeide med de forenede samsund. Men Jøppesens resolutionsforslag peger mod samarbeide kun mellem de forenede samsund og arbeiderpartiet. Man maatte gi komiteen mandat til at samarbeide med de af de forenede samsund opnævnte 5 forhandlingsmedlemmer.

Oscar Nissen: Der vil ingen længere debat kunne bli om dette spørsmål, og da tiden er knap foreslaar jeg følgende fem valgte fra vor side til forhandlingskomiteen medlemmer: J. Edb. Retvedt, Anders Jensen, Gjøsteen, Jøppesen og partiets ordfører.

Ludvig Meyer: Jøppesens resolution er ikke helt tilfredsstillende. Den kunde lettelig bli misforstaaet. Det er en selvfølge, at vi maa søge samarbeide. Af forskjellige grunde vil arbeiderpartiet om det blir noksaa mægtigt ikke kunne gjøre sig gjældende. Saaledes det, at vi ikke har enkeltkjedefse. Under en ny valglov vil dette forhaabentlig bli anderledes. Vi vil da sikkerlig ogsaa saa ombalg. Men som stillingen nu er, saa er det sandsynlig, som fremhævet af Jøppesen og stærkere af Knudsen, at spørgsmaalet om samarbeide vil komme til at bero paa venstre. Selvfølgelig kunde arbeiderpartiet aldrig med sit stærke initiativ gaa med paa nogen opgiben eller afstøtelse af sit program. Det maatte i saa maade staa frit.

Det vigtigste var, om man kunde opnaa, at de to arbeiderpartier stillede sælles krav til venstre. Taleren ansaa det forresten ikke usandsynligt, at der snart dannedes et tredje parti i landet — De forenede arbeiderpartier. I Kristiania ialfald antog han, at det vilde bli en fjendsgjerning allerede ved kommende valg, og at dets udsigter til seir allerede

da aldeles ikke var haabløse. Han vilde foreslaa valget af forhandlingskomitee udjat til valget af styre var afgjort.

Endel debat udspandt sig om ordlyden af resolutionen. Endel, deriblandt Meyer, fandt den uklar, andre, deriblandt dr. Nissen, fandt, at der ikke var rum for nogen misforstaaelse i den. Desuden var jo de, som man udentvil kom til at vælge, ogsaa tilstede i salen og hørte, hvad der blev sagt.

Emil Pedersen: Der er vel her tale om samarbeide om jag. Bore sager er saa vigtige, at der bør bestemt søges samarbeide med dem, som er villig til at være med og hjælpe dem frem.

Chr. H. Knudsen: Det er klart, at der ogsaa blir tale om deling af stortingspladsene. Ellers kan det være aldeles saafængt at snakke om samarbeide.

Olav Strøm foreslog, at der først skulde voteres over, om man i det hele tat skulde søge samarbeide.

Det vedtoges enstemmig, at samarbeide skulde søges.

Derpaa vedtoges, ligeledes enstemmig, følgende beslutning:

„I tilslutning til partiets mangeaarige taktik og tidligere landsmøders beslutninger udtaler Det norske arbeiderparti sig fremdeles for politisk samarbeide mellem de demokratiske partier.

Der gis 5 medlemmer i opdrag, sammen med de af De forenede arbeidersamsunds extraordinære landsmøde i Kr.sund valgte 5 mand, at udarbeide forslag til betingelser for eventuelt valgforbund.“

Ludvig Meyer foreslog, at behandling af bladbudgettet, valg paa tillidsmænd og love for det nye trykkeri skulde behandles som første sag mandag eftermiddag, hvilket vedtoges.

Om offentlige foranstaltninger mod tuberkulosen.

Opstillet af „Murerne Union“.

Indleder: Dr. Oscar Nissen.

Tal. vilde ikke tale om tuberkulosen; den hadde han talt og skrevet saa meget om, at forsamlingen burde ha et nogenlunde kjendskab til den. Han vilde bare minde om, at $\frac{1}{5}$ af dødsfaldene i landet skrev sig fra denne sygdom og at det selvfølgelig først og fremst gif ud over de fattigere befolkningslag.

Forsamlingen vidste ogsaa, hvad der først og fremst burde gjøres for at modarbeide sygdommen og muligens bringe den henimod en udryddelse. Det var — som tal. saa mangfoldige gange hadde fremholdt — oprettelse af sanatorier til helbredelse og hospitaler til bedring af de syge, som ikke kunde helbredes, samt for dem, som bringer særlig fare for smitte med sig, fordi de bor saa uskelt, at der maa bli fare for omgivelserne.

Hvad tal. mindre hadde dvælet ved under sine foredrag var en anden foranstaltning, som af lægerne var meget drøftet, nemlig den af oberlæge **Klaus Hanssen** og medicinaldirektør **Holmboe** foreslaaede lov om foranstaltninger mod tuberkulosen af regjeringen optat med enkelte ændringer. Denne tog sigte paa sygdommen mere indirekte, men vilde være af uburderlig værdi, naar den først var traadt i kraft. Og dens gennemførelse kostede næsten ingen penge. Oven hadde imidlertid vakt adskillig modstand — særlig fordi den indeholdt et par bestemmelse, som skulde være generende — anmeldelse af den syge til sundhedskommissionen og i enkelte særlige tilfælde tvangsindlæggelse paa hospitaler. Dette gif først og fremst ud over de fattigere lag, som omtrent helt og holdent bor under forhold, hvor det snarere maa anses for et mirakel, naar den syge ikke smitter sine omgivelser end det modsatte. Tal. citerede paragraferne,

som han nærmere gik ind paa. Han var imidlertid vis paa, at den modstand mod disse, som der var gjort fra lægerne side paa de fattigere lags vegne ikke vilde faa disses medhold. Tuberkulosen var med sine mange vanskeligheder og med sin lange varighed ikke af den beskaffenhed, at den ikke meget snart helt vilde forstyrre et fattigt hjem. Arbeidsmanden fik i sit flid for det daglige underhold ikke plads for søleriet i den grad, at han skulde la sig forvirre, saa han ikke saa de enorme fordele for alle parter, som laa deri, at han kunde faa en kjær syg ud af de trange forhold og ind i de offentlige bedre; hans forstand tilfrier ham ogsaa, at for det almindelige bedste maatte man bøie sig, om det ogsaa engang imellem kunde synes lidt haardt.

Taleren gennemgik dernæst samtlige lovens paragrafer, som han fandt syddestgjørende og af største betydning, om den blev vedtat. Med sine enkelte strengere bestemmelser var den helt igjennem human og kunde kun bli til betryggelse og beskyttelse saa vel for samfundet som for den enkelte syge, hvilket tal. nærmere begrundede.

Men nu var det 4 aar siden lovsforlaget først var fremkommet fra de oprindelige forslagsstillere. Og endda var intet skridt foretaget til dens iværksættelse. Den laa ganske rolig i stortinget hos komiteen i hele sidste session. Selvfølgelig fordi interessen ikke var stor nok for den.

Dette var utilbørligt og det var derfor tal. ønskede en udtalelse fra det norske arbeiderparti. Det kunde nemlig ikke anses betydningsløst, om arbeiderne udtalte sig til gunst for et forslag som dette, der først og fremst skulde være til gavn for dem.

M. h. t. foranstaltningen mod tuberkulosen var man altsaa endnu ikke kommet længere end til forslagene. M. h. t. opførelsen af sanatorier stod regjeringen

for 4 aar siden paa det standpunkt, at man intet burde gjøre før man havde indbundet erfaringer fra Refnæshospitalet og St. Jørgens hospital. Det kunde imidlertid være længe, før man fik disse erfaringer. Refnæs hospital havde man tat til dette brug, fordi det nu engang laa der — ikke fordi det havde den bedste beliggenhed. Og St. Jørgens hospital var endnu ikke anlagt; saavidt tal. havde hørt, havde man i disse dage begyndt at grave lidt i grunden. Hertil kom, at de absolut gunstigste resultater kunde man ikke faa de første aar, fordi lægerne ikke i sin store flæthed var vant til at erkjende sygdommen i dens aller tidligste optræden. Man havde ikke hat brug for en saadan erkjendelse hidtil, men den kom med behovet. Og først da vilde man med stor fremgang sende de syge til sanatorierne. Tal. nævnte et eksempel paa, hvor vanskelig diagnosen kunde være tidlig i sygdommen.

Men om ikke vi havde erfaring for sanatoriebehandlings nytte, saa havde tyskerne og englænderne det. Og det fra 50 aar tilbage. Naar svenskerne for kongegaven ogsaa byggede 3 store sanatorier, saa gjorde de vel ikke noget i ørste, men byggede paa erfaring rundt om i verden. Og vore forhold og de svenske kunde vel være omtrent ligedan paa den maade.

For os at vente paa egne erfaringer blir derfor — hvis vi virkelig ikke hadde dem før — meningsløst. Vi kunde ikke vente. Det var grusomt lige over for enkelte; det ophobede unødige lidelser, og det var et enormt økonomisk tab for nationen. Man maatte derfor forlange, at der grebes til alvorlige forholdsregler.

Der var mange maader at gjøre det paa; men for os som et fattigt land kun én. Hos os maatte det offentlige ta sig af sagen. Den private foretagelse og godgjørighed strækker ikke til. En ungdomsforening hadde nylig vedtat en henvendelse til Norges ungdom om

at samle til tøringshospitalet og hadde henvist til „Balkyrien“ som et produkt af den almindelige offervillighed. Naar det stillestib var alt, hvad man hadde kunnet skaffe ad den vei, saa var det haabløst at begynde paa noget, som var saa mangfoldige gange større. Bedre bevis end „Balkyrien“ kunde man ikke faa for det gagnløse i at vente noget flækkeligt ad den vei.

J. talerens forslag til resolution — saaledes som den tidligere var refereret for mødet — vilde man ha lagt mærke til, at der staa sanatorier for helbredelige og hospitalet for de, som snart maa dø. Han hadde i sit forslag anbefalet at faa 1/3 af hver af disse under offentlig behandling. Det blev omtrent 700 senge for helbredelige og 1000 for ikke helbredelige eller døende. Det er 700 kostbare og 1000 billige senge, spredt stiftsvis omkring i landet efter de syges antal. Med dette vilde man naa om ikke helt frem til opfyldelsen af en af de største opgaver, som et land for tiden kunde sætte sig. Lægerne erfaring og tiden vilde snart vise, hvor meget mere der behøvedes.

Taleren gik derpaa over til at tale om dyretuberkulosis forbindelse med menneskets og om nødvendigheden af at ta sig kraftig af den. Saa vidt han vidste var imidlertid veterinærerne enige om, at nedslagtning var midlet her. Det krævede store summer. Og da det vistnok burde medgis, at smittefaren fra mennesker til mennesker var saa overordentlig meget større end fra dyr til mennesker, trodde han ikke, det var særlig paatræbet for et møde som dette, at forlange noget i saa henseende — landmænd og veterinærlægerne vilde formodentlig her med det snarest gribe alvorligt ind.

Taleren kjendte til, at der var flere stortingsmænd, som interesserede sig varmt for spørsmålet — han hadde selv oftere deltat i diskussion med dem

om det —, men hidtil var resultatet bliit smaat — sidste tingsession en udvidelse af fripladserne paa Refnæshospitalet. Skulde der bli gjort noget flækkeligt, maatte folket rejse sig og si, at saa vilde de ha det.

Taleren anbefalede endnu en gang de vigtigste paragrafer i tuberkulose-lovsforlaget. Det kunde aldrig bli til gene for nogen, om hans læge maatte anmelde hans sygdom til sundhedskommissionens ordfører, og denne i tilfælde ta sig af den syge. Det kunde heller ikke anses for brutt paa det rimelige, hvis den syges forhold gjorde det sandsynligt, at han bragte smitte videre, om man da bragte ham i et godt hospital og derved beskyttede baade ham og hans omgivelser. Naar man har gaat saa langt, at sagen skulde forebringes præst og amtmand, hvis en saan foranstaltning krævede adskillelse mellem ægtefolk, som gjerne vilde være sammen, saa syntes taleren, at smukkere kunde man ikke behandle sine medmennesker.

Naar arbeiderpartiet i det hele forlangte offentlig forpleining for de tørings-syge, saa kunde man heller ikke stille de syge i en særstilling, som ikke kunde bli pleiet med fuld sikkerhed hverken for sig selv eller sine omgivelser, om enkelte af disse syge maatte ønske helst at ha bliit i sine hjem. Den offentlige sikkerhed maatte forlange jaapas kontrol i denne sygdom som i saa mange andre.

Tal. oplæste tilslut endnu engang sit forslag til resolution.

Regard: En sygdom af saa uhyre rækkevidde som denne burde ha vakt folkets opmærksomhed før. Fær syntes tal., at lægestanden i vort land for burde ha gjort noget. Tal. var ikke hverken mediciner eller kvassalber; men han hadde lidt greie paa det menneskelige maskineri alligevel — han var stenhugger. Trodde, at de forhold, som folk nu levede under, var uheldigere for sundheden end tidligere tiders levemaade.

Fra sin hjembygd — i Østerdalen — kunde han saaledes erindre de store spærrestuer med peisen og den udmærkede ventilation, denne frembragte. Nu var peiserne ikke mere, og vore boliger var ikke saa sunde som før. Taleren vilde takke dr. Nissen for den interesse, han havde taget i denne sag og for det arbejde, han havde nedlagt i vækkelsen af vort folk til krig mod den farlige fiende — tuberkulosen. Slig optræden var det, som trængtes for at hæve lægestanden i folkets agtelse.

Emil Pedersen: Var enig med dr. Nissen. Men tuberkuloseloben vil komme i særlig grad til at ramme de mindre bemidlede. Derfor var den ikke populær. Heller ikke fordret den, at sygdommen skulde tages i sin første begyndelse. Det var først, naar den var kommet saalangt, at den paavisselig var smitsom, at loven kunde skride ind. Smitten kunde imidlertid ramme hvem som helst, og selv overklassen var det at haabe, vilde være med her og tvinge frem en lov, som satte lige bestemmelser for alle — da sygdommen ogsaa var farlig for dem. Slig som loven nu var, saa var den ikke rar. Vi kræver hygiepleien over i bestatningen med lighed for alle. Lad os kræve dette ogsaa her.

A. Bay: Vilde spørge dr. Nissen om det ikke var en videnskabelig kjendsgjerning, at tæringsudsondringerne var smitsomme.

Dr. Nissen: Jo.

Bay: Da er det min overbevisning, at lægestanden her høilig er at klandre, fordi der ikke før er foretaget noget i denne sag. Arbejderne især bør sætte alt ind paa at faa noget gjort, da det er dem, det mest gjælder. Vilde henstille til dr. Nissen at arbejde for spørgsmaalens løsning ogsaa i lægeforseningen.

Fra itland: Noget burde gøres for at undervise folk udover landet, hvorledes de skulde forholde sig mod sygdommen.

Desuden burde det paalægges sundhedskommissionerne ogsaa at gribe ind med foreløbige forholdsregler mod smittens udbredelse.

A. Gundersen: Kunde ikke være enig med Emil Pedersen i dennes indvendinger mod loven, fordi at den rammet arbejderne mest. De formuende har selv raad til at pleie sine syge, og naar man her havde udsigt til at faa en afgjørende reform, saa burde man arbejde for loven i den form, den var.

Die seth: Murernes union havde optat dette spørgsmaal, fordi dette sag kauske mer end andre var rammet af denne særskilte samsundshylfke. En efter en reves kammeraterne bort, og her mindedes man om fiendens herjinger. Selvfølgelig maatte staten her gribe ind. Noget andet kunde der ikke bli tale om.

Martin Larsen: Man var altid afhængig af lægerne. Spørgsmaalet blev stedsje: Hvilke midler har den syge? Derfor kræver vi hygiepleien over i bestatningen. Og af samme grund kan vi gaa med paa at kræve dette. Tal. roste dr. Nissen for hans kraftige og uegennyttige arbejde i denne og andre sager.

A. Johnson: Det var ikke muligt at forstaa Emil Pedersen, naar han sa, at loven „rammede“ arbejderne. Det er tuberkulosen, som rammer dem, og derfor maa de ha beskyttelse. Lovforslaget vil, om bedtat, betegne et fremfærd, som vi ikke kan være ved at ha sat os imod. Bistnok var der mangler i loven. Den var altfor beskeden. Saaledes burde den idetmindste indeholdt bestemmelse om, at hvert amt burde bygge et tæringshospital. Men fordi om ikke alt ønskeligt kan faaes, saa bør man ikke derfor modsætte sig forslaget.

D. Tøkerud imødegik ligeledes Emil Pedersen. Kunde ikke forstaa, at loven favoriserede de rige paa de mindre bemidlede bekostning. Vi kan ikke re-

volutionere verden med en gang. Ganske vist kræver vi hygiepleien over i bestatningen, men naar vi nu ikke kan naa dette fuldt ud med en gang, lad os da samle os om det krav, at det offentlige for det første tar sig af tuberkulosen, som er den værste af alle sygdomme hertillands. Dette krav har vi størst udsigt til at faa opfyldt, og naar dette er sket, gaar den videre udvikling i samme retning saa meget lettere. Loven vil bli til alles fordel slig som den er. Bort sag, typografien, lider i særdeles høi grad under tuberkulosen. Den ene efter den anden af vore kammerater er bli angrebet af den. Dette har bragt os til at faa istand et privat sanatorium for dem, som er i første stadium. Det aabnedes i sommer, og vi benter os gode resultater af det. Men vi vilde, at der skulde være anledning for alle at faa komme paa et saadant hospital, og da maa staten anta sig sagen. Jeg mener, at vi alle bør slutte os til det af dr. Nissen oplæste lovforslag og kræve det fremmet.

Oscar Nissen: Til de udtalelser, som var faldt, anklagende lægerne, fordi de intet havde udrettet for, vilde tal. bemærke, at opdagelsen af tuberkelbacillen var forholdsvis af ny dato. Det var det mærkelige ved dette spørgsmaal, at før den franske revolution var det den almindelige tro blandt lægerne, at tæring var smitsom. Men saa kom revolutionen og satte op og ned paa alle ting. Under denne var det ogsaa, at en fransk læge Broussai fremfattede den teori, at tæring ikke var smitsom, og hele den medicinske verden gik med paa dette. Nu er man dog atter paa det rene med, at tuberkulosen er smitsom. Der var trot meget og brugt meget mod tæringen. Tal. kunde f. ex. huske den kurmetode mod tæring, som anvendtes i hans fars dage. Han var nemlig ogsaa læge. Denne kur var den saakaldte brændevinskur. Den bestod i, at den syge

lod tulle i sig alt det brændevin, han kunde orke og gik i en stadig rus. Talerens far trodde, at muligens en 2—3 var bli helbredet ved denne kur; men hvad der var sikkert var, at alle uden undtagelse gik i graven som drankere. Det var at flytte dem fra asken i ilden. Opdagelsen af tæringsbacillen var som bemærket ny — bare fra 1882. Alligevel havde lægerne gjort adskilligt for at faa autoriteterne til at ta forholdsregler mod den. Det foreliggende lovforslag var formet af dr. Klaus Hanssen og medicinaldirektøren. Og lægerne havde for mange aar siden sendt ud den saakaldte „tuberkuloseplakat“, som indeholdt veiledende raad til publikum om hvilke forholdsregler de skulde ta imod smitten. Plakaten var ophængt paa alle offentlige steder. Saa var man begyndt at kræve sanatoriebehandling af de syge. Det blev ikke altid til noget med de forholdsregler som lægerne havde opstillet. De blev overtraadt stadig, og smitten bredte sig. Folk vidste ikke at passe sig. Og der skal tid til at lære. Det blev noget andet, naar man kunde faa de syge isoleret paa sanatorier, foreskrive regler efter alle sundhedens love, og se til at disse paa det strængeste blev befulgt. Paa lægemødet havde læger fra landet sagt til tal.: „Det er let for Dem, De snakker til en intelligent arbejderstand i Kristiania, som forstaaar, hvad De sier. Underledes er det med os, som har at kæmpe med uvidenhed og fordom, naar vi søger at faa dem til at ta forholdsregler.“ Og det kunde hende han havde ret. Der var en taler, som havde nævnt peisen. Det var sandt det, som var sagt om den. Vi mistet meget, da vi mistet den. Nu har vi faat de tyndeste tynde af elendige jernovne uden spor af ventilation. Men det kommer ogsaa af, at vi har hugget ud vore skoge. Peisen slugte en masse ved. Og nu er der vedmangel. Den maatte gaa, til stor skade for sundheden.

Man hadde her talt anerkjendende om hans arbeide for sagen. Tingen var den, han talte om dette fordi han var kommanderet dertil. Det var en stemme, som forlangte af ham at han skulde snakke om det, fordi det vedrørte folkets lykke; han hadde det ikke engang hyggeligt, naar han ikke gjorde noget arbeide for at faa noget fremmet, ikke alle hadde det paa den maade. Den foreslaaede lov var paa ingen maade uretfærdig. Den vilde værne den syges omgivelser for smitten, og det maatte gjøres. Vi har faat nok af tuberkulosen. Den har anrettet herjinger nok, og disse maa stanjes. Det var det samme, hvorfra forslag til forholdsregler imod den kom. Vi maatte gaa med paa dem.

C. J e p p e s e n : Emil Pedersen kunde ikke være med paa at stemme for det af Nissens oplæste forslag, fordi arbeiderpartiet krævet hygepleien helt over i beskatningen. Vort samfund er imidlertid i udvikling. Vi maa gaa skridtvis frem fra det ene til det andet. Kan vi ikke faa det store, saa tar vi det smaa.

Emil P e d e r s e n : Det var ikke hans mening at tale imod dr. Nissens forslag, men lovforlaget var ham imod, først fordi det ikke hadde bestemmelser om at ta sygdommen fra først af og for det andet, fordi det syntes ham at loven var en beskyttelse, som overlaksen hadde labet kun i sin egen interesse.

Oscar N i s s e n : Pedersen tog feil paa dette punkt. Sundhedskommissionererne optraadte med renlighedsforanstaltninger i alle henseender. Ungen var undtat, og alle hadde lige interesse i at følge dem. Det eneste, som kunde kaldes anstødeligt i loven var, at sundhedskommissionen kunde ta en syg og tvinge ham ind paa et hospital. Men man maatte være et æsel, om man ikke vilde bøie sig for dette. Loven var i enhver henseende, saa langt den gik, god. Den var endog helt til det latterlige rimelig.

Emil P e d e r s e n : Hadde nu forstaaet det flig, at loven vilde berøre ogsaa dem, som var i første stadium, og da var han fornøiet. Den del af Nissens forslag til resolution, som angik tuberkulosen hos dyr burde ogsaa tas med.

R e g a a r d udtalte sig i tilslutning til dr. Nissen.

W i k k e l s e n trodde, at udtalelsen om tuberkulosen hos dyr ikke burde stryges.

Oscar N i s s e n : Turde ikke gaa med paa at kræve dette nu. De store omkostninger, som dette krav vilde bringe, vilde bli ganske tunge at bære for vort land, og et saadant krav vilde derfor flade sagen paa dens nærværende stadium. Vi burde være glade om vi nu kunde faa gennemført det som var krævet i den fastholdte første del. Det var desuden fastslaaet, at smitten fra dyr til mennesker var ganske forbindende liden i sammenligning med den øvrige smittesporing, og da maatte man være fornøiet. Det kunde være, at vedtagelsen af den sidste del vilde staa hindrende i veien for fremme af det første og vigtigste. Det maatte vi vogte os for.

Dr. Nissens resolution vedtoges derpaa enstemmig.

Om kontrol med indvandringen.

Opstillet af De samvirkende fagforeninger.

Indledet af Chr. S. R u n d s e n .

Spørsmålet var ikke netop nyt. Arbeideransfundene hadde allerede lang tid tilbage raabt op om lovbeskyttelse mod indvandring af daarlige individer, og de til forskjellige tider fremkomne udtalelser i denne forbindelse hadde væsentlig tat sigte paa svenskerne. Men der er ogsaa fremkommet krav paa lovbeskyttelse mod indvandring af fremmede arbeidere i almindelighed, og dette er udslag af den snevre nationalsanatiske opfatning, som vi socialdemokrater aldrig

har kunnet være med paa. Det opstillede spørsmaal har før været behandlet paa bore landsmøder, saaledes paa landsmødet i Bergen 1894, saavel som paa De samvirkende fagforeningers aarsmøder. Sidste gang spørsmålet behandledes vedtog aarsmødet følgende udtalelse:

„Legitimation for arbeidsøgende maa ske for arbeiderorganisationerne i de forskjellige fag paa de forskjellige steder ved legitimationskort, undertegnet af formanden eller anden funktionær inden den forening, hvor den arbeidsøgende sidst var medlem og hadde arbeide. Tilførsel af arbeidskraft reguleres gennem organisationerne ved internationale forbindelser og ved meddelelser i fagblade.“

Norsk fagforbund har ogsaa hat dette spørsmaal under behandling og opnævnte i 1897 en komité, der fik i opdrag at udarbeide et forslag til lov om kontrol med indvandring her i landet. Komiteen bestod af følgende personer: Stortingsmændene A. Andresen og A. Schjødt, garver T. Hilton, forretningsfører D. Groth, skibstommermand A. Narum, assistent Ludv. Jensen, garver C. Asp, sneedler J. Andersen, bogtrykker M. Jul. Halvorsen og instrumentmager D. G. Gjøsteen. Sidstnævnte deltog dog kun i et møde og Thv. Steffensen indkom i stedet i komiteen.

Taleren citerede forskjellige af lovforlagets paragrafer og karakteriserede hver enkelt som uværdig for en arbeiderorganisation at underskrive. Vistnok hadde lovforlaget sit forbillende i dansk lov angaaende heromhandlede forhold. Men man maatte huske, at denne danske lov dog ikke var kommet istand efter nogen arbeiderorganisations krav; tværtimod var den vedtat under arbeidernes protest.

Følge det af norsk fagforbund sanktionerede lovforlags § 5 vil man her i landet faa indført paabud om, at udenlandske arbeidere skal anmelde sig ved

sin ankomst hos politimester eller lensmand, og de faar ikke lov til at søge erhverv eller foretage noget skridt i den retning før end anmeldelsen er gjort.

Dg ifølge § 6 skal politimesteren eller lensmanden undersøge den tilreisendes legitimationspapirer og ta ham i forhør angaaende hans økonomiske forhold m. v., og nævnte autoriteter skal føre protokol over de om manden erhvervede oplysninger.

Man vil forstaa, at dette er intet mindre end indførelsen af et slags inkvisitionsystem, som organiserede arbeidere har al grund til at protestere imod.

Saa bestemmer § 7, at hvis politimester eller lensmand finder de om manden foreliggende oplysninger tilfredsstillende, skal han ha en opholdsbog. Dg ifølge § 8 kan han ikke engang forlade stedet og reise til en anden by, før end politimester eller lensmand har anstillet fornyet undersøgelse om manden og git hans opholdsbog paategning.

Disse af arbeiderorganisationerne i alle lande faa forhadte opholdsbøger, som vi hos os hidtil har været fri for, de forlanges nu indført af en arbeiderorganisation! Dette synes dog at være vel drøit.

Men efter § 9 maa ingen arbeidsgiver eller overordnet anta i sin tjeneste nogen udlænding, før end han er sikker paa, at opholdsbogen er i „lovlig“ orden. Dg disse bestemmelser om anmeldelse og opholdsbog gjælder ogsaa inden en udlændings husstand for enhver, der har selvstændig indtægt eller personlig søger erhverv.

Om dette nu hadde været gjældende lov, kan man være vis paa, at ingen af de udelukkede danske arbeidere vilde kunnet komme i arbeide her i landet. Dg en mand, om hvem det kunde oplyses, at han hadde deltat i en streike, vilde naturligvis været lige ilde faren, naar det skulde lægges i politiets hænder, som her er tænkt, at sigte hans forhold

og bestemme, om han skulde faa lov at opholde sig i landet. Og politiet skal ifølge § 13 udrustes med myndighed nok i saa henseende. Politimesteren kan nemlig foranstalte udlænding udbvist, hvis han finder ikke at kunne meddele opholdsbog eller paategning paa samme. Dette skal vistnok foregaa efter bestemte regler; men forslagsstillerne har ikke kunnet nøie sig med dette heller. Udenfor disse regler skal endog ifølge § 14 udbvisning kunne finde sted efter beslutning af kongen, det vil vel si: af regjeringen. Dette er, som man vil se, fuldstændig at gi fremmede arbejdere politiet i vold.

Men der er dog sat en bagdør aaben, gennem hvilken saadanne udbviste igjen kan gis adgang til riget. Det kan nemlig ske efter andragende, ifølge lovforslagets § 15. Det kan jo tænkes, at der kunde paagaa en streik i landet et eller andet sted i et sag. Og da kan jo denne § bruges til at aabne adgang for fremmede streikbrydere at komme ind i landet og hjælpe arbejdsherrerne til at faa bugt med landets egne arbejdere. Forøvrigt er der i § 20 sat strenge straffe for overtrædelse af bestemmelserne, nemlig fra 2 til 10 dages band og brød, og hertil kommer naturligvis udbvisning.

Lovforslagets sidste kapitel, § 22, er dog det mest uhorste, thi ifølge denne paragraf skal loben, om den kommer til at træde ud i livet, gis tilbagevirkende kraft, saaledes at den ogsaa skal være anvendelig paa udlændinger, der opholder sig i landet paa den tid, loben træder i kraft.

Man maa vel kunne si, at det er en besynderlighed, at et saadant lovforslag har kunnet fremkomme efter initiativ af en arbeiderorganisation. Dette er mere, end der burde være tilladeligt.

Taleren fremsatte sluttelig sit forslag til resolution.

D. Jensen: Tal. var enig med

indlederen i hans karaktiseren af fagforbundets forslag. Forslaget er vel sigtet paa andet end fagarbejde. Det har været behandlet ogsaa af andre fagorganisationer. Deriblandt af træarbejdernes forbund. Og saa de forlangte en vis kontrol. Men det maatte bli fagorganisationernes egen sag at øve kontrol her. De var de mest kompetente. Og nogen anden kontrol kunde der vel heller ikke bli tale om.

H. Jensen: Først i juni maaned blev dette forslag refereret. Der var protesteret mod det i „Social-Demokraten“ baade af redaktionen og andre. I „Socialdemokratisk forening“ havde man forsøgt at afholde protestmøde. Man havde henvendt sig til flere for at faa dem til at indlede, saaledes til advokat Schjødt og stortingsmand Andresen; men de havde undslaaet sig. Det var en selvfølge, at forslaget burde ændres. De ændringer, man hidtil havde saat i det har ikke i nogen væsentlig grad forbedret det. Tal. havde henvendt sig til fagforbundets formand, hr. Asp, om at saa sig forslaget tilstillet; men det havde ikke været muligt at saa det. Det var ikke bare udlændinger, som her stod i fare for at bli sat under „olitikontrol, men ogsaa landets egne arbejdere. Skulde man ha hørt magen til en bestemmelse som den, at arbejderne ved lov skal tvinges til at ha saa og saa mange penge. Politimyndighederne kan heller ikke ha nogen oversigt over arbejdskraften i landet. Desuden var der her fare for at streikbrydere under en streik vilde faa særlig politibeskyttelse. Den kontrol, som behøves med indvandringen, bør fagorganisationerne selv udøve. De er de eneste, som er kompetente hertil, og deres kontrol er tilsvarende. Om det foreliggende forslag bli ophøiet til lov, saa vil det i høj grad virke skadelig.

A. Gundersen: Dette forslag skal være udarbejdet af en arbeider-

organisation, og saa er det et af de mest reaktionære forslag, man kan finde paa. Det er en skam for forslagsstillerne. I England har man fri indvandring, og endda har man i England den højeste daglon, som betales i Europa. Det ser ud til, at Norsk fagforbund ikke har været istand til at opretholde sin egen organisation, og nu kommer de og indbyder til en saadan støtte. Det er skammeligt. Vi maa sætte himmel og jord i bevægelse for at faa hindret, at et saadant forslag blir lov. Var ellers i et og alt enig med Knudsen.

J. Jensen: Dette er et af de vigtigste spørgsmål, vi har behandlet. Beklagede, at det havde saat saa knap tid paa mødet. Spørgsmaalet har ikke været drøftet i arbejderkreds. Det hele har været indhyllet i et mystisk slør og holdt hemmeligt. Det kommer derfor ogsaa som en overrumpling. Og saa er det det mest reaktionære forslag, som er fremsat i noget land. I Danmark fordres der vistnok, at man skal ha reise-penge — en vis liden sum — fra en by til en anden; men det er ikke stillet sli, som dette forslag vil føre til. Vi maa alle som en protestere mod dette. Arbejderne kjenner ikke forslaget indhold. Jeg har talt med arbejdere i Norsk fagforbund, og de kjenner det ikke. Det har ikke været tilstillet forbundets afdelinger. Det har de sagt, og saa er arbejderens navn sat paa det for at faa det til at se ud, som om de anbefaler det. Slikt maa ikke tillades.

Gjøsteen: Var blit indvalgt i den komite, som skulde udarbejde forslaget. Men tal. havde aldrig næret nogen synderlig dyb interesse for nogen saadan lov idetheletat. Var derfor kun mødt frem paa det første møde komiteen havde holdt, og da han blev forhindret fra at møde paa det andet, var suppleanten indkaldt, og siden havde denne stadig vedblit. Advokat Schjødt fik paa det første møde i opdrag at ud-

arbejde et forslag, saa man kunde ha et grundlag for diskussionen, og tal. antog, at det var dette udkast, Knudsen havde lagt til grundlag for sin indledning. Det var derfor for tidlig at protestere mod forslaget paa dette tidspunkt. Han havde desuden hørt, at komiteen i sit endelige forslag vilde betragte en fagforeningsbog i orden, som et „udmærket betyg“. Det kunde kanske ikke skade at vedta en protest, men det var jo noget tidlig.

A. Bay: Vi kan ikke være med paa noget andet end at indvandringen forterer under et arbejderbureau. En politikontrol vilde, selv om der var tilsyneladende betryggende betingelser tilstede, være farlig. Under en streik vilde man nok vide at omgaa eller ophæve betingelserne.

Chr. H. Knudsen: Tal. havde hørt, at det forslag, han havde kritiseret ikke skulde være det samme som det, der var indleveret til stortinget. Men et var dog sikkert, og det var, at hovedprincippet, at der skulde bli politikontrol, ikke var forladt. Det kunde man ikke komme forbi. Norsk fagforbund og De forenede arbejderfamsund havde længe krævet forbud mod indvandring af streikbrydere. Dette kunde man ikke være imod. Men hvad vi maa protestere imod, det er, at hæderlige arbejdere skal nægtes adgang. Efter de ophøringer, som her er fremkommet, saa skulde det berettigede os til at protestere. Fagorganisationerne, og de alene bør ha kontrol med indvandringen, om der nogen kontrol skal være.

C. Jepsen: Det var klart, at der maatte foreligge et virkeligt forslag fra komiteen, som havde med det at gjøre; thi landsmødet i Kristiansund forleden vedtog følgende resolution i denne sag:

„Landsmødet udtaler sin tilslutning til det af Norsk fagforbunds komite udarbejdede forslag til lov om tilsyn med

udlændinger og udvisning af riget. Mødet kræver, at denne sag snarest muligt blir forelagt stortinget."

Det viste sig, at vi ikke hadde tilstrækkelig kjendskab til denne sag til at diskutere den videre — det vilde være at sægte i luften — og derfor vilde han foreslaa, at afstemningen over nogen resolution udsattes til mandag efterm. for at man kunde faa tid til at undersøge, om der var nogen forskjjel paa det endelige forslag og det udkast Knudsen hadde lagt til grundlag for sin indledning.

Dette forslag blev vedtat.

Møde mandag formiddag 28de august.

Ordstyrer: Retvedt.

Jord- og landarbeider-spørsmålet.

Opstillet af Hougjunds arbeiderforening. Indledet af Anders Jensen.

Jord- og landarbeider-spørsmålet er i de senere aar blit et mere og mere interessant emne. Dette er jo saa rimeligt; thi hele vor existens afhænger af jorden og dens drift. Følge Myrbangs og Skilbreds forslag, saa det ud som om det var om at gjøre at hjælpe landarbeideren til en bedre økonomisk stilling. Men efter, hvad der er fremkommet i pressen i det sidste, særlig af oberretssagfører Castberg i „Dagbladet“, ser det ud til, at det er storbønderne, man fremfor alt vil hjælpe. Disse klager nemlig altid over mangel paa arbejdshjælp, idet landarbeiderne strømmer til byerne og optas af de industrielle bedrifter. Men spørsmålet vil ogsaa bli, om den af disse herrer foreslaaede ordning vil afhjælpe denne mangel paa arbejdskraft blandt bønderne. Jeg mener nei. Myrbangs forslag gaar ud paa, at en arbeider skal faa laant penge til at kjøbe sig et stykke jord — 30—40 maal paa saa rimelige betingelser som mulig. Meningen er den, at arbeideren skal søge arbejde hos storbonden for at erhverve sig det som mangler til erhverv, da hans jordflæk ikke kan føde ham helt.

Arbeideren skal altsaa ofres for bønderne. Han skal arbejde hos bonden om dagen — kanske i aannetiden, da bonden trænger ham mest — for at faa sin fortjeneste til at gaa i høide med en fabrikarbeiders. Thi en bonde betaler i regelen ikke saa meget, som man faar paa en fabrik. Saa maa arbeideren efter endt slid hos bonden ta fat paa sin egen eiendom.

Jeg tror ikke, at landarbeiderne vil gaa med paa dette. Vi har jo allerede bevist nok paa det. Der er smaabrugere i massevis opover landet, som nu ligger paa arbejde i byerne og de nærmeste industrielle anlæg. Og det samme vil udentvil bli tilfældet med de nye smaabrugere, man tænker at lave. De vil ikke gaa til storbonden for at søge arbejde, men til byen og fabrikken, som betaler bedst. Følgen blir at den jordeiendom de faar, vil bli vanskjettet, og storbonden vil være lige ilde stelt, hvad arbejdshjælp angaar.

Hvis man nu istedetfor dette skulde la arbeideren faa saa meget jord, at han kunde leve af sin eiendom — altsaa begynde en udstykning med det maal for sig, at en mand med familie kunde faa saa meget, at det vilde kræve hele hans tid og føde ham — vilde saa det være en ophjælp af vort jordbrug og til gagn for landarbeideren? Jeg mener her ogsaa nei. Thi i begge tilfælde maa der oprettes en hypotekbank.

Dette har vi ogsaa allerede før bevist paa. Thi ved oprettelsen af den gamle hypotekbank, mente man, at det var penge, bonden maatte ha for at hæve jordbruget, saa at det kunde bli lønnende for ham. Men hvorledes gik det? Jo, bonden blev ruineret ved hypotekbanken. Thi der var ingen kontrol ved affæren. Man hadde ingen garanti for at bonden for de laante penge ikke kjøbte sig en floskat eller en flaske cognak — eller at han ingenting foretog sig til oparbejdelse af jorden.

Man hadde heller ingen garanti for, at han forstod sig paa at anbenne pengene til gaardens drift.

Dette vil bli den gamle historie om igjen. Staten kommer til at bevilge penge til at ødelægge jordbruget. Thi, naar bønderne, som eiede jorden, ikke kunde klare sig ved hjælp af hypotekbanken, hvorledes skal man da tænke sig, at arbeiderne, der skal laane penge til eiendom, til oparbejdelsen, til hus, skal kunne klare det. Mange af dem har jo ikke sat plog i jord før, ligesom der heller ikke her kan øves tilstrækkelig kontrol.

Men saa blir spørsmålet: Paa hvilken maade kan jordbruget og landarbeiderne ophjælpes? Jorden kan jo ikke ligge brak, fordi at de bønder, som nu eier den, ikke kan faa arbejdskraft, eller fordi de ikke finder det lønnende at drive den.

Der maa oprettes fællesbrug, hvor det lar sig gjøre. Disse maa man søge at faa saa store som mulig. Det kan ske paa den maade, at kommunen kjøber gaarde, hvor der ansættes en dygtig praktisk uddannet jordbruger, som har at anta den fornødne arbeidshjælp, hvilken faar sig udbetalt en passende ugeløn, samt nettoudbytte af det, gaarden gir af sig om aaret. Her reiserer hverken stat eller kommune nogen ting, thi man faar af en slet drevet eiendom en frugtbringende gaard, der er udgiften værd. Heller ikke blir arbeideren gjenstand for udbytning, men faar sig fuldt udbetalt for sit arbejde. At arbeiderne heller vil sætte sig paa et slikt brug end i en usund by eller i en sundhedsfarlig industriel bedrift, er jeg ikke i tvil om. Thi man vil for det første tjene ligesaa meget, om ikke mere og for det andet ha en aldeles sikker stilling, hvad man ikke har paa en fabrik; thi man ved ikke, hvorlænge den klarer sig i konkurrencen eller af en eller anden grund lægges op; mens jordbruget er stabilt.

Taleren fremtatte derpaa følgende forslag til resolution:

„I anledning det af d'hr. Myrbang og Skilbred for stortinget fremtatte forslag til regler for jordindkjøbsfondet, finder mødet at en unødigt udstykning i smaa jordeiendomme til arbeiderne ikke vil betrygge deres økonomiske existens. Til løsning af dette spørsmaal udtaler mødet sig for, at kommunerne af staten gis laan til indkjøb af eiendomme og opretter fællesbrug saa store som mulig, kontrolleret ved en af kommunen ansat praktisk uddannet jordbruger, der har at ansætte den fornødne arbeidshjælp. Arbeiderne blir udbetalt en passende ugeløn, ligesom det hele nettoudbytte ved aarets opgjør tilfalder arbeiderne. Til udredning af sagen paalægges det partistyre at faa udarbejdet en brochure om emnet snarest mulig.“

Regaard: Hadde forsøgt at sætte sig saa godt ind i spørsmålet som muligt. Sagen maatte ikke lægges i kommunernes hænder, thi kommunerne ledes af storbønder, og arbeiderne vil hindres fra at faa jord. Bønderne vil nemlig ikke overlade noget af sin jord. De søger heller at udvide sine eiendomme. Saa ingen anden udvei her, end at jorden maatte exproprieres.

Retvedt: Spørsmålet falder i to dele. Det er først de egentlige landarbeidere, og saa er det fabrikarbeidere paa landet. De første bør kunne faa jord, de sidste hus tilleie. Selvsølgelig bør der gis fabrikarbeiderne adgang til en liden haveflæk, men ikke større end at familien kan stille med den. Jensens resolution rammer ikke forholdet med de arbeidere, som arbeider hos bønderne. Man maa vogte sig for, at man ikke stiller det slikt, at arbeidernes kræfter blir endnu mere udbytting end de allerede er. Myrbangs og Skilbreds forslag sigter til at tilfredsstille bøndernes mangel paa arbejdskraft og tillige op-

vilde det almindelige ønske blandt landarbejderne om at faa egne hjem. Den hele affære var meget kilden. Arbejderne bør ha noget at falde tilbage paa; men det staar saa let i fare for at bli en tjorepæl, han blir bunden til, og han faar slet ingen fritid for aandelige syssler. Det er vanskeligt at finde en tilfredsstillende løsning paa dette spørgsmaal.

Chr. H. Knudsen: Spørgsmaalet var behandlet og drøftet paa vore landsmøder før, og vi havde tat standpunkt i sagen. Jordspørgsmaalet maa optas paa samme maade som boligspørgsmaalet af os er optat i byerne. Kommunerne paa landet maa hjælpe arbejderne til at faa egne hjem. Tal. henviste til de resolutioner, som partiet havde vedtat tidligere. Nu var imidlertid et nyt moment kommet til, nemlig — Myrbangs og Skilbreds forslag. Men vi havde ogsaa erfaring fra de gamle laaneforhold. Jordbrugernes sad i bundløs gjæld. Staten bør derfor søge at faa tag i eiendommene og lade jordarbejderne bruge dem. Derved blir der ingen gjæld stiftet. Landmændene vilde venne sig til at finde denne ordning ligesaa respektabel, som den nuværende. En brochure til opklaring af spørgsmaalet burde forlængst være udarbejdet. Men man havde ikke fundet de dertil fornødne kræfter.

Anders Jensen: Kunde ikke være enig med Knudsen angaaende leieforhold. Fællesdriften vilde tilslut vise sig at være den eneste rigtige løsning af spørgsmaalet. Myrbang og Skilbreds resolution er ikke andet end kvakalveri.

Retvedt: Vilde præcisere, hvad han før havde sagt. Der var ingen meningsforskjel mellem ham og Anders Jensen; men fællesdrift af jord, saa hensigtsmæssig og nødvendig, ja uundgaaelig den endog vil vise sig at være, naar blandt andet dette med „tilfredsstillende af laanetrangen“ har løbet linjen helt ud, — saa ligger dog den tid tjern. Dog bør der til en begyn-

delse være adgang for det offentlige til at sætte sig i besiddelse af eiendomme, der jærfkildt er stiftet — og hvis eier, endstjont skræbjom og ordentlig, har vanskeligt for at klare sig — og oprette fællesdrift, hvori den afgaaede eier har adgang til at deltage.

Resolutionen fra Fredrikstad anbefalende leieforhold var god, og taleren troede, at leie istedenfor eierforhold lader sig realisere noksaa snart — efterhvert som det bliver forstaaelig for arbejderne udover landet og dertil vil realiseringen af dhr. Myrbangs og Skilbreds forslag selv bidrage.

K. Kristensen: Knudsens indvendinger mod Anders Jensens forslag til resolution var betydningsløse. Tal. ansaa resolutionen for praktisk og vilde stemme for den. En brochure burde vi saa strax.

Edb. Olsen: Det var vanskeligt at finde en praktisk løsning paa dette spørgsmaal. Tal. havde været med paa mange møder, hvor det var behandlet; men endda var sagen ikke helt klar selv for ham. Jordbruget som næringsvei kan ikke staa sig i konkurrencen med de andre. Følgen blir, at de synker ned i gjæld og forarmelse. Som et eksempel kan anføres, at ⁷/₁₀ af Hedemarkens amt er pantsat. Det viser sig ogsaa, at der, hvor skogen er aftat, der er hypotekgjælden øget. Anders Jensens resolution er imidlertid tiltalende. Den peger paa noget, som kanske indeholder løsningen. Det er fællesdriften. Paa alle andre omraader er stordriften i anmarsch, og det viser sig, at den lønner sig. Fællesbrug vilde udentvil ogsaa ophjælpe jordbruget.

Chr. H. Knudsen foreslog en resolution i linje med partiets tidligere standpunkt. Meddelte om en gaardbruger i Kolbered, der var villig til at overlade staten sin gaard, taxeret for 7000 kroner, for 6000 og saa ta den igjen paa leiebetingelser og fællesbrug.

Det var ialfald en, hos hvem tanken er slaat ned. Vi maa forøvrigt holde os til det i Fredrikstad tagne standpunkt, som er praktisk og gennemførlig.

Anders Jensen fandt Knudsen meget konservativ. Det var ikke spor af garanti f. ex. i Fredrikstadresolutionen for, at arbejderne ikke vilde komme i afhængighedsforhold. Kommunerne vilde komme til at sidde igjen med værdiløse jordlapper. Myrbangs og Skilbreds forslag gif ud paa at udbytte arbejderne.

Nils Persson: Forstod ikke spørgsmaalet set fra den praktiske side. Men taleren saa paa det fra et fagforeningsstandpunkt. Bistnok var det saa, at arbejderne stod efter at faa egne hjem paa mange steder; men det kunde være et farligt ønske at faa opfyldt. Arbejdsherrerne i Textilindustrien, som var talerens sag, var meget villige til at laane arbejderne penge til sine egne hjem. Men de har sin interesse i det. Ellers vilde de ikke gjøre det. De vil dermed svinebinde os. I tilfælde af en streik vilde vi være bundne til bostedet, og organisationen vilde i det hele bli kostbar. Her ligger en fare for arbejderorganisationen, som vi maa vogte os for.

Retvedt: Hadde været opmærksom paa Perssons indvendinger. Det var virkelig en fare her som vi burde vogte os for.

D. G. Gjøsteen: Vi har her i landet ikke saa saa landarbejderforeninger. Har da ikke disse tat standpunkt i sagen? Landarbejderne bør selv gribe sagen an og finde en løsning. Det er meningsløst, at byarbejdere her skal være med og afgjøre et spørgsmaal som saa mange ikke forstaaer. Byarbejderne kan vel øve kritik, men i denne sag saar landarbejderne ta ansvaret. Foreslog, at landarbejderne skulde samles og bli enige om forslag til en resolution.

Retvedt: Myrbang og Skilbred havde begge fundet, at der var trang til egne hjem blandt landarbejderne.

Saa var de for at imødefomme dette krav kommet med sit forslag for ved valgene at vinde stemmer blandt disse arbejdere. Men de vidste godt at vedtagelsen af deres forslag vilde skade landarbejderen.

N. Hazeland: Vort parti maa efter sine principer ogsaa for landets vedkommende ta sigte paa fællesbrug. Fredrikstadresolutionen var virkelig uklar. Der er stor fare for at arbejderne skal bli stabnsbundne. Resolutionen er inden de forhold, den rammer, rigtig. Men den tar sigte ogsaa paa fabrikarbejderne, og her er det landarbejdernes forhold, vi diskuterer. Kunde ikke være enig med Gjøsteen i hans forslag om at udskille landrepræsentanterne i dette spørgsmaal. Fremlagde forslag til ny resolution gaaende ud paa en nærmere redegjørelse af sagen, før man tog standpunkt.

Gjøsteens forslag vedtoges, efter at en hel række talece, hvoriblandt Olav Strøm, havde hat ordet, hvorefter votering over resolution i sagen udstod til senere i mødet.

Fortset møde mandag formiddag.

Ordfyrer: C. Zeppen.

Hvorfor staar kvinderne saa sløve og ligegyldige overfor arbejderbevægelsen og samfundsspørgsmaalene?

Opstillet af Arbejderpartiets kvindeforening. Indledet af fru Martha Lynæs.

Da Arbejderpartiets kvindeforening har opstillet dette spørgsmaal paa landsmødet, er det for at faa spørgsmaalet belyst fra flere hold, og hvoraf vi kunde faa et grundlag for vor fremtidige agitation. Jeg vil da her i forthed faa fremholde min og mange kvinders mening om samme.

Den første og vigtigste grund, hvorfor kvinderne staar saa sløve og lige-

gyldige overfor arbejderbevægelsen og samfundsspørsmålene, er vel at søge i kvindernes opdragelse. Kvinden er fra barn af opdraget til ikke at befatte sig med alvorlige spørgsmål; „det forstår du ikke,“ „det er ikke noget for dig,“ er de almindelige svar et pigebarn faar, naar hun spørger om noget angaaende politik eller sociale spørgsmål; dette svar faar hun ikke alene af sine forældre, men ogsaa af sine brødre. Smaagutter, som kanse er mindre end hun selv, kneiser noksaa stolt med nakken og mener, at de (pigerne) har ikke greie paa sligt, og det er ikke noget som vedkommer pigerne, naar samtalen kan komme ind paa f. ex. foreningslivet og saaledes gaar det gennem hele barnets oppægt.

Gutterne faar jo tidlig rede paa disse ting, for de staar jo i sin forening og taler baade om fagspørsmål og politik med sine kammerater, saasnart gutterne blir voksne og begynder at arbejde, lærer et haandværk; gutterne hører om sig drøftelse af sociale og politiske spørgsmål. Saa kommer gutten ind i foreningslivet og arbejder derigennem videre paa sin aandelige udvikling; hos ham er jo interessen tidlig vakt. Jeg har ofte hørt nykonfirmerede gutter drøfte samfundsspørsmålene, men aldrig en nykonfirmeret pige. Pigerne blir lært at vaske og koge, og i det hele at holde et hus istand; de almindelige skolekundefaber fik hun jo ogsaa tilegne sig, men hvad der var over dette var af det onde. Hvem kan saa forbause sig over, at naar barnet blir kvinde, hun da sier som mændene, hvis der stilles hende et alvorligt spørgsmål: „Det forstaar jeg mig ikke paa; det faar bli mændenes sag.“ Hun er som sagt ikke blit indpræntet andet, eller sat andet maal for sig end at bli gift, og naar hun det maal er naat, ja, saa har hun ikke mere at tænke paa.

Men da naturen har udrustet kvinden med ligesaa stor tænkeevne som man-

den, maa hun naturligvis ogsaa ha noget at beskæftige sine tanker med, og da har hun i regelen ikke andet tilbage at ofre tankerne paa, end religionen og sine medmenneskers handel og bandel. Men mange kvinder har begyndt at finde dette utilfredsstillende, og har forstaat at de har et høiere og vigtigere maal at stræbe efter, end det her anførte. Og her begynder saa striden mellem mand og kvinde. For hvem bærer vel skylden for, at forholdene er slig? Jeg paa- staar, at for den første og største del bærer mændene skylden. Mændene sidder allene inde med al bestemmelsesret i alle vore institutioner. Har mændene gjort sin pligt overfor kvinden? Nei, ikke engang halvt har de gjort sin pligt. Kvinden har, som sagt, hidtil omhyggeligt blit holdt borte fra alt offentligt arbejde. Sandt nok, som mændenes leir hører og ser vi saa ofte, baade i tale og skrift, at kvinden maa være med i samfundsarbeidet, skal man komme nogen vei.

Den ene taler og skribent overgaar den anden i at skrike paa kvinden og atter kvinden, om hendes medbestemmelsesret og hendes delagtighed i alle samfundsnyttige gjøremaal, og kvindens pris blir sjunget i høie toner. Men hvor meget mener de gode herrer med alt sit prat, det er sandelig ikke stort! Jeg har ofte tænkt paa, hvilke kvinder de gode mænd mener, naar de saaledes raaber paa kvinden til et og alt; sine egne kvinder er det da sandelig ikke. Nanei, kvindens ligeslilthet med manden er en teori, for mændene meget gruer sig for at la komme frem i praksis. En mand kan komme hjem fra et møde eller en fest, hvor han med begeistring har talt kvindens sag, og hans hustru kan sætte frem nogle spørgsmål om mødets gang, eller hun har læst en artikel i avisen som hun ikke forstaar betydningen af, og kan spørge sin mand desangaaende. I ni og niti af hundrede

tilsælder vil hun saa til svar: „Hvad skal du vide det for? Det er noget du ikke forstaar og ikke behøver at befatte dig med. Alt saadant kan du ganske rolig overlade til os mænd, det skal nok vi greie uden dig, til fælles bedste.“ Eller hun en anden gang kan si: „Nu vil jeg gaa paa et møde og høre et foredrag og diskussion,“ eller: „Jeg vil bli medlem af en kvindeforening, jeg kan trænge til at saa rede paa de spørgsmål, som er oppe i tiden, og som saa stærkt beskæftiger baade mænds og kvinders sind,“ saa vil manden trække paa skuldrene og betragte hende med et medlidende eller foragteligt blik og si:

„Hvad tror du, at du har der at gjøre, du, som er saa dum; aa jo, de vilde saa en deilig en ind i foreningen om de fik dig! Nei, hold du dig bare hjemme og pas dine gryder og dine børn, saa har du vist nok.“

Dette har jeg selv hørt udtalt af mænd, som vil regne sig for at være gode socialdemokrater. Men paa denne maade skaber de sløve og ligegyldige kvinder. Som før sagt, kvinden har en ligesaa høi grad af tænkeevne som manden, og denne maa hun benytte eller søge at udvikle paa saa mange omraader som muligt, og da meget af kvindens arbejde i hjemmet er af den beskaffenhed, at tankerne ikke absolut behøver følge arbeidet, har hun jo rig anledning til at beskæftige dem med høiere liggende emner. Men hun, som er oppøret i gamle fordomme mod alt nyt, har ikke let for at forstaa den sociale tankegang, som er oppe verden over, og i de fleste tilfælde har hun heller ikke den slags aviser eller skrifter til sin raadighed, som kan staffe hende oplysning paa disse omraader. Her, mener jeg, er det mandens pligt at røkke kvinden haanden og hjælpe hende frem til forstaaelse af vore samfundsspørsmål. Hertil vil vistnok mange svare, at kvinderne er saa lige-

gyldige, og mange gange ikke taaler at høre ordet „socialisme“.

Jeg vil indrømme, at dette mange gange kan være tilfældet, at kvinden ofte er saa indgroet i de gamle fordomme, at hun er saagodt som umulig at saa overbevist. Men disse er dog forsvindende saa i forhold til de mange, hos hvem interessen er vaagnet for de socialistiske ideer og reformer. Socialismen vil jo lighed for alle, uanset mand eller kvinde, og da mener jeg, at det er enhver socialdemokrats pligt at agitere ligesaa vel blandt kvinder som mænd. Mændene er jo i regelen meget ibrige efter at saa udredet sine ideer blandt sit eget køn; hvorfor kan de ikke da ligesaa godt agitere blandt kvinderne? For det er sikkert, vil manden først for alvor ta fat paa det agitationsarbejde, vil kvinden ogsaa hurtig komme med. Jeg ved nok, at han i mange tilfælde vil saa et svært arbejde med at begribeliggjøre for kvinden socialismens nytte. Han vil møde megen modstand, og hans taalmodighed vil mangen gang bli sat paa en haard prøve; men jeg er sikker paa, at han vil vinde seier; det gjælder bare om ikke at opgi ævret ved de første uheldige udfald. Manden kan jo være meget udholdende, naar det gjælder om at fremme sine egne interesser, som f. ex. at vinde den pige, han har fattet kjærlighed til, og hvorfor ikke ogsaa da kjæmpe for det maal at saa sin kone og sine døtre til at dele sine interesser, naar han deraf vil høste lige megen nytte og glæde.

Man vil si, at vi kan agitere selv, ja det gjør vi ogsaa; men hvad hjælper det, saalænge mændene trækker paa skuldrene ad os, og som oftest gjør nar ad vore bestræbelser. Jeg mener ikke, at der ikke gis nogen mand, der for alvor vil ha kvinden med i samfundsarbeidet. Jeg ved, der er mange, og jeg tror, der er mange flere, der alvorlig og ihærdig arbejder for kvindens oplysning

og hendes delagtighed i samfundsarbeidet. Og i de fleste tilfælde, hvor kvinden har faat forstaaelse og interesse for samme, har manden æren deraf. Jeg er vis paa, at disse kvinder er manden meget taknemmelig for den interesse, han har vist og det arbejde, han har udført for hende og hendes sag. Det blir saa ofte sagt, naar der er tale om agitationen blandt kvinderne, at partiet faar gjøre det og partiet faar gjøre hint; men jeg tror nu ikke, at partiet — eller hvad som herved menes — de mænd, som sidder i partistyret, kan gjøre stort mere end de gjør. Om en kvinde nofsaa ofte kan høre et foredrag, saa vil det ikke altid gjøre saa stor virkning. Men den daglige agitation, som en mand kan sætte igang i sit hjem, det er den, der er styrke i.

Naar du har været paa et møde eller foredrag, fortæl saa din kone og dine døtre naar du kommer hjem, om hvad der er blit behandlet paa samme og om de forskjellige meninger som der er fremkommet; læs af aviserne for dem, og forklar paa en letfattelig maade betydningen af det læste, om de ikke skulde forstaa det, og har du raad til det, forær dem saa engang imellem en god bog om socialismens ideer og reformarbejde. Det vil paa samme tid opmuntre og opløse dem, og de vil saa lyst til at udvide sine kundskaber mest mulig. Det har vist sig, at jo alsidigere en kvinde er uddannet, des bedre er hun stiftet til at styre et hus og opdra sine børn. Lad hende saa forstaaelse af de socialistiske ideer og principer, og forholdene i hjemmene vil bli meget lysere og lykkeligere. Hun vil saa et lysere syn paa livet, hendes nedarvede og fra barn af indprentede pessimisme vil forsvinde. Hun vil bli optimist. Hun vil interessere sig for sin mands arbejde og for hans sagsforening, hvad der desværre nu saa skjelden er tilfældet; hun vil kunne tale og udbyrle tanker og menin-

ger med sin mand om alle de interessante spørsmåal som er oppe i tiden og det, jeg kan gjerne si, fremmede forhold, som nu saa ofte hersker mellem ægtefæller vil ganske forsvinde.

Hendes arbejde i hjemmet vil bli lettere og bedre, og om der kommer tunge tider, som f. ex. arbejdsløshed eller sygdom, vil hun ikke længer se saa fortvilet mørkt paa tingene. Hun vil opmuntre sin mand og derved gi ham større kraft i kampen for tilværelsen og sine rettigheder; hun vil opdrage sine børn til at se lyst paa livet, til at sty ondt og lære dem at beskæftige sig med sund og god tænkning og at interessere sig for alt der er nyttigt og samfundsgavnligt, kort sagt, i det hele tat at opdrage dem til gode og rettænkende mennesker. Og da, men ogsaa først da, vil det socialistiske arbejde faa en raff fremgang, og mændene vil da høste den højeste glæde og den største nytte af sit arbejde for at saa kvinden interesseret og delagtig i samfundsspørsmålene og arbejderbevægelsen.

C. Jeppesen: Vist var det, at mændene hadde gjort sig skyldig i mange feil med hensyn til denne sag. Det laa saa at si i sagens natur. Og kvinderne har reist ganske alvorlige beskyldninger mod mændene individuelt. Men her maa vi se paa sagen i sin almindelighed. Vor socialdemokratisk bevægelse anerkjender vistnok kvinden som mandens jebning, men arbeidet er stort og anstrengende, og i vor bevægelse, som i det væsentligste vistnok var en arbejderbevægelse, var hun seilet agterud i en vis grad.

Spørsmålet er nu: Hvorledes skal vi paa den bedste maade faa dem til at forstaa sit eget bedste og slutte sig til bevægelsen. Indlederstien hadde nævnt, at kvindernes opdragelse var forfjert. Dette var rigtig. Kvinderne opdrages ikke til samfundsborgere. De opdrages til husets gjerning og til kun at interessere sig for denne. Vi er her ved sa-

gens kjerne. Men ogsaa her kan kvinderne selv gjøre noget. Det var ikke rigtig, naar indlederstien hadde sagt, at kvinden er udelukket fra alle offentlige gjøremåal. Det er paa mange felter, hun nu kan gjøre sig gjældende. Saaledes i skolen og det, som angaar ordningen af denne. Man maa huske paa, at der er et stort kraftoverskud i kvindernes leir som kunde tages i brug.

Alle kvinder opdrages kun med hensyn paa, at de en gang skal bli gift og saa et hus at bestyre. Men det er en stor procent af kvinderne, som ikke kan bli gift, simpelthen af den grund, at der er saa mange flere kvinder end mænd. Derfor er denne opdragelse forfjert. Det maa ogsaa antages, at hun kunde faa andet at gjøre. Naar arbejderorganisationen imidlertid nu er saa stærk som den er, saa skyldes det i høi grad kvinderne. Naar arbejderne i den danske lock-out hadde været istand til at holde ud saa længe som gjort, saa skyldtes det visstelig her meget kvindernes tapperhed og store opofrelse.

I hele vor socialdemokratisk bevægelse har det hidtil været en tendens til at stille det kolde forstandige, det kloge, i forgrunden. Simple krav paa lønsforhøielsen, forfortelse af arbejdsdagen o. l. er ikke nok i sin tørhed til at gribe kvinden med entusiasme. Hendes natur fordrer noget mere — eller noget mer lagt i det. Vi maa komme mer ind paa det ethiske. Vi maa appellere til kvindens følelsesliv, og de vil komme med. Selv kan ogsaa kvinderne her gjøre mer end de hidtil har gjort.

Det er ikke bare mændene, som har feilet. Vi maa arbejde sammen. Men vi maa ogsaa gi kvinden lov til at gaa sine egne veie her. Det nytter ikke for os at komme udelukkende med vor gammelflogethed til hende. Vort program maa tillige bli et kvindernes program. Og naar dette sker, saa vil det vise sig, at vi faar kvinderne med

hele deres entusiasme, arbejdsdygtighed og hjertelag med i kampen.

Gunhild Ziener: Der har været for liden personlig agitation blandt kvinderne. Især har mændene her forsømt meget. Og vi venter mer af socialdemokrater end af andre, fordi de vil lighed, fordi de vil bryde skrankerne ned. Kan dog ikke være enig med Jeppesen i alt. Kvinderne er fremdeles stærkt ude baade her og der. Men vist er det, at skal I mænd komme nogen vei, saa maa I regne med kvinderne. Man skulde ikke altid tro, at I mener det alvorlig, naar I taler om, hvor meget kvinderne har gjort i den danske lock-out. Og har I altid for øine, at opdragelsen maa revolutioneres? Vi har visstelig en anklage mod mændene paa disse punkter, som er tung, fordi den er berettiget. Det er fra denne dag absolut nødvendigt, at mændene deler alle sine interesser med kvinderne.

A. Johnson: Vi er alle produkter af den tid, som gif forud. Vi maa ikke glemme det. Opdragelsen har været slet, det er sandt. Hvad uddannelse var det f. ex. man fik paa vore skoler helt saa langt ned som til 1889? Det var gammelmandstheoriene, som endda var de herskende. Det er let forklarligt, hvorfor mændene ikke har faat kvinderne mer med i bevægelsen end hidtil har været tilfældet. Opdragelsen baade i hjemmet og i skolen har været dette inod. Men om end opdragelsen for piger og gutter mulig i arbejderhjem kan være ens, saa kommer skillet i skolen. Det er ikke saa længe siden, at de to fjøn var stiftet med hensyn til selve undervisningsplanen. Nu er det vistnok i mange henseender bedre; men meget staa dog til at ændre. Nu kan bl. a. mødre gribe ind og saa indflydelse i skolen. Men de maa ogsaa læres op til at benytte sig af det. Der er endnu stor sløvhed her. Bed valg paa tilsynsmænd ved vore skoler har kvinden

stemmeret. Jeg har lagt mærke til, at af de som møder frem her er det vistnok et omtrent lige antal mænd og kvinder som mødes, men det er saa saa som møder. Naar talen har været om vor bevægelse, saa har jeg altid lagt vægt paa opdragelsen som noget af det vigtigste. Fru Lønæs og hr. Jeppesen nævnte, at samfundet opdrager alle til husbestyrerinder og mødre. Men det har vistnok ogsaa været skralt med dette. Der har ikke engang været opdraget saadanne. Kvinderne har ikke været opdraget til gode mødre. Og det har naturligvis virket tilbage paa mændene, saa at de ogsaa har faaet en daarlig opdragelse. Saa er det det, at en hel del mænd tar hjemmet paa en bagvendt maade. De lar ikke kvinden saa være med i sit aandsliv. Dette skyldes ogsaa meget de vanskelige forhold, vi lever under. Paa grund af de sociale forhold er der megen aandsløvhed. Under den umenneskelig lange arbejdstid vi har, maa mændene slide om dagen, til de ikke har kræfter tilovers for hjemmet. Her maa vi socialdemokrater lægge vort arbejde for at saa rettet paa dette. Vi maa bryde med stængslerne for den menneskelige udvikling, og føre slægten fremover. Og da maa vi løfte i skof. Det er saa mange hjem, som ikke forstaa ar bevægelsen, og de skaffer ubehageligheder ogsaa for dem, som ikke deltar. Naar vi faar bragt forstaaelse om hvad vi vil, ind i hjemmene, saa vil der komme en ny slægt, og denne ny slægt vil se anderledes ud.

J. Jensen udtalte sig i tilslutning til Johnsons. Kvinderne maa læres til at benytte de rettigheder, de allerede har. Hidtil har det været slet bevendt med dette. Tal. vilde her saa lov til at gøre opmærksom paa Edb. Olsens arbejde for denne sag. Han havde gjort mer end de fleste, og det fortjente anerkendelse. Vi maa lægge vægt paa op-

dragelsen; thi som nævnt af de øvrige talere var dette det vigtigste i sagen.

M. Nilssen: Indlederens har stor ret i sin kritik ligeoverfor mændene. Bare det, at det var saa mange af delegaterne som ikke ønskede at delta i disse forhandlinger var bevis nok. Henviste til Skienemødet og den resolution, som var vedtaget der, samt opfordret kvinderne til at opta endel af denne i sin foreslaede resolution.

Redaktør Olafson: En stor del af den klander, som fru Lønæs har fremholdt er rigtig og berettiget. Hos os i Bergen har vi ogsaa forsøgt at saa kvinderne med. Det er ikke saa godt. De vil gjerne helst gaa i missionshusene, og deri har vistnok hendes opdragelse skylden. Men for en stor del kan det ogsaa direkte være mandens skyld. Det hændes med mange mænd, at de kommer berusede hjem efter foreningsmøderne. For dette jaar organisationen skylden. Dette bør vi forsøge at saa ryddet væk. Det er rimeligt, at en kvinde, der har en mand, som kommer fuld hjem, faar affky for den organisation, han tilhører. I Bergen har vi forsøgt at saa istand møder for mødre. Dette hjælper paa interessen for opdragelsen baade hjemme og i skolen.

Chr. H. Knudsen: Han vilde tage brodden af J. Jensens klander af kvinderne for interesseløshed. Naar de først forstod et spørgsmaal, saa kastet de sig ind i arbeidet. Det kunde man se paa samlagsafstemningen. Der mødte kvinderne talrig frem; thi det spørgsmaal forstod de. Vi maa derfor søge at bibringe dem forstaaelse af vore sager. Vilde ogsaa undskyldte mændene for klander fra indlederens side. Den lille skof, som i 1884 begyndte at arbejde for vore ideer blandt mændene var ikke stor, og det var et kæmpearbejde de tog fat paa. Endnu er vi ikke kommet langt.

Mændenes arbejde blandt kvinderne

maatte naturligvis begrænses til dem, som hidtil har deltaget i produktionen. Men der var der ogsaa arbeidet med ikke saa liden kraft. Uden mændenes organisation havde ikke de kvindelige sagsforeninger, som nu er dannet, været til. Det var et kæmpearbejde at saa de mænd, som nu er med, til at forstaa sin egen sag og delta. Kvinderne har gjort en god begyndelse. De er stærke, og deres organisation er nu meget stærkere end mændenes var i 1884.

Nils Persson fremsatte følgende forslag: „Der henstilles til partistyret, at udsende en kvindelig agitator til agitation blandt kvinderne.“

D. Jensen: Imødegik Jeppesen. Man var nødt til at bruge fornustgrunde i sagsorganisationen. Ved at appellere til følelsen som man ikke langt. Man maatte lægge særlig vægt paa den økonomiske side. Kvinderne maatte med kloge grunde overbevises om, at de ved organisationen kunde skaffe sig bedre økonomiske forhold i hjemmet.

Martin Larsen: Det var sandt som af Johnsons fremhævet, at vi var produkter af en foregaaende tid, og meget hang igjen fra længer tilbage end den periode som var nævnt. Naar vi ser paa, hvorledes de gamle har levet, saa maa vi alligevel si, at vi nu er kommet langt. Men i vort arbejde maa vi særlig appellere til ungdommen. Jaar vi først den helt med, saa er det ingen sag at saa kvinderne med. Og saa bør vi lægge vægt paa at saa kvinden interesseret i skolearbejdet til aktiv deltagelse der.

Oscar Pedersen: Perssons resolution burde vedtages. Dog vilde han helst anbefale, at kvinderne tog sig af sagen selv og ikke partistyret. Der var saa mange kvinder, som havde været med at demonstrere for stemmeretten, og saa var det sagt, at der hvor de kunde gjøre sig gjældende, f. ex. i tilhynsuddalgene, der holdt de sig tilbage. Men

man maatte huske paa, at der i demonstrationen deltog for det meste ugifte kvinder, og i tilhynsuddalgene var det kun mødre, som kunde stemme. Han vilde fremhæve, at med hensyn til agitationen var det vist bedst at kvinden agiterede blandt kvinder.

Kristiane Jensen: Den største skyld for kvindernes sløvhed maatte vistnok lægges paa mændene. De fik heller ikke den anledning til at være med, som mændene. De blev ofte holdt hjemme mod sin vilje og tyranniseret, selv om de havde lyst til at delta i foreningslivet. Det, som Olafsen havde fremholdt om drukkenstaben var nok desværre altfor sandt. Det skadet bevægelsen i højeste grad.

A. Buen: Man kommer ikke langt med at staa og bebrejde hinanden begangne synder. Vi er paa det rene med at noget maa gøres, og landsmødet bør anvise arbejdet. Martin Larsen havde nævnt ungdommen. Det var sandt det; vi maatte saa ungdommen med. Høire og venstre havde gjort sit for at saa den med. Høire havde sin „Yngre konservative forening“, en forening, som man vistnok havde paastaat bestod af noget aldrende „ynglinge“, men som dog tog sigte paa ungdommen. Venstre havde ungdomslagene. Vi maatte kunne erobre arbejderungdommen fra Klinsberg og Kasino, om vi havde noget at byde den. Det er gjerne forsent vi i vor bevægelse faar fat i menneskene. De har ødet sin bedste tid andetsteds. Derfor maa vi ogsaa søge at saa hjemmene med. Netop her ligger de store opgaver.

H. Jensen: Var enig med Buen i hans udtalelser. Mændenes organisation maa ogsaa styrkes, og kvinderne blir nødt til at gaa med. Olafsen havde nævnt drukkenstaben. Det var ikke saa at mændene lærte at drikke i sagsforeningerne. Dertilmod, ogsaa her gjorde sagsforeningerne et godt arbejde,

idet de vakte interesse for andre ting end driif. De driifældige mænd stod helst ikke i fagsforeningerne. De hadde andre ting at anvende sin tid og sine penge til. Han kunde ikke forstaa, at Knudsen kunde tro, at det var de organiserede arbeideres kvinder som gif og stemte mod samlagene. Nei, de kvinder har lært, at man ingen vei kommer mod driiften med tvang.

Gunnhild Ziener: Den personlige agitation var nævnt. Der maatte lægges megen vægt paa den. De unge mænd, som staar i organisationen, kan ligesaa godt sætte de unge kvinder, de omgaaes, ind i sine ideer, som de taler indholdsloft fludder med dem. Og her kan de udrette meget. Drukkenheden gjorde meget ondt, som Olafsson hadde nævnt. Mændene maatte indrømme dette og se til at faa denne anstødssten fjernet. Selvsølgelig maa kvinderne ta fat selv. Det er da klart nok. Men vi maa faa mændene med os i det specielle arbejde, som angaar vor organisation. Da blir der først fremgang.

J. Jensen: H. Jensen hadde ret i sin imødegaaelse af Olafsson. Fagsbevægelsen hemmet driifet. Man hadde erfaring herfor fra Danmark. Perssons resolution burde vedtages. Desuden burde man faa udarbejdet en brochure om spørsmålet.

Gjøsteen: Jeg har det at si, at egentlig er jeg enig med alle, som har talt. Kvinderne selv maa være mere aktive. De maatte være opmærksom paa, hvad der foregik. Saaledes hadde ordføreren ved landsmødets aabning opnevnt en fuldmagtsskomite, og endstjønt der var faa mange kvinder tilstede, saa hadde de dog ikke faat nogen plads i den. De vidste ikke at hævde sin stilling. De hadde ikke protesteret. Saaledes er det overalt. Selv arbeider-samfundet gjør sig skyldig i slikt uden paatale. Dmtalte en episode derfra i samme retning. Kvinderne maatte lære

at hævde sin stilling overalt og skaffe sig respekt.

Det blev derpaa henstillet til kvinderne at udarbejde en fellesresolution og fremlægge den for landsmødet senere.

Møde mandag efterm. for lukkede dør.

Ordfører: Ketvedt.

Partiorganernes regnskab samt budgetforslag.

Mandag eftermiddag paabegyndtes behandlingen af regnskaberne og parti-styrets budgetforslag for partifasjen og partiorganerne for kommende aar. Gjøsteen hadde som før refereret fremsat forslag om at „Social-Demokraten“ ikke skulde komme ud i større format end at partiforeningerne selv kunde dække dens underskud.

Til fordel for dette forslag talte **G. Jeppesen**, idet han ikke kunde gaa med paa partistyrets budgetforslag, naar dette ikke kunde stille tilstrækkelige garantier for eller vise nogen vei til dækning af de summer, som ifølge forslaget maatte komme ind enten ved laan eller ad frivillig vei.

Partiets ordfører — **Meyer** — holdt en lang tale, hvori han redegjorde for sit forhold til partiet og bladet og udtalte sig mod Gjøsteens forslag, som han vilde betragte som en mistillidsudtalelse, og dettes vedtagelse maatte bevirke, at han trak sig tilbage.

Gjøsteen holdt ligeledes et langt foredrag, hvori han væsentlig kritiserede redaktionen af „Social-Demokraten“ og forøvrigt fastholdt sit forslag.

Den almindelige debat om partiorganernes regnskab og budget afbrødes mandag aften kl. 8, da der var arrangeret en sexa for de udenbys repræsentanter, og denne skulde afholdes i samme lokale.

Ved denne sexa, som var meget belivet, hød **Knudsen** velkommen til-

bords. Ved bordet talte **Ludvig Meyer** for den norske arbeiderbevægelse og **Hartung** for den internationale arbeiderbevægelse. Den socialdemokratiske forenings musikkorps spillede og samfundets sangere leverede flere nummere, som modtoges med meget bifald.

En af sangerne bragte en hilse til landsmødet og udtalte det haab, at mødets beslutninger maatte bli til gavn for landets arbeiderstand. Knudsen takkede sangforeningen for dens opmærksomhed, og udtalte, at han var forbisjet om, at dette landsmøde, som alle partiets foregaaende, vilde hidrage sit til at bringe arbeiderbevægelsen videre fremover og være til gavn for Norges arbeidere.

Knudsen takkede derefter værtinden for maden og man spredtes rundt i salen. Ved punschebordet blev der holdt en række taler, som alle var præget af tro og begeistring for vor fælles sags fremgang.

Deltagerne fik sig ogsaa en svingom og først langt over midnat skiftes man i en oplivet og glad stemning. Sexaen var helt igjennem vellykket.

Møde tirsdag.

Ordfører: Ketvedt.

Partiorganernes regnskab samt budgetforslag.

Chr. H. Knudsen gennemgik i et længere foredrag „Social-Demokraten“s historie og under hvilke forhold bladet var arbejdet frem. Da nogle repræsentanter hadde anset over den store overskridelse af det af landsmødet ifjor vedtagne budget, ophyste taleren at budgetforslagene ingen tid var bliit fulgt, hvilket heller ikke hadde været muligt. Heller ikke hadde der nogensinde været sikret eller i virkeligheden ambist vei til udredning af de løbende udgifter. Taleren trodde at disse overskridelser i aar hadde

været til stor nytte for bladet og agitationen i det hele tat. Med hensyn til det nye budgetforslag var taleren overbevist om at de gjorde beregninger nok skulde holde stik og var forbisjet om, at hvis man fortsatte arbeidet i den af styret antydede retning, vilde det lykkes inden ganske kort tid at arbejde bladet op til balance. Taleren advarede paa det indstændigste mod at vedta Gjøsteens forslag, da det vilde sætte arbeidet ikke alene for bladets vedkommende men for socialdemokratiet i det hele tat mange aar tilbage.

Fleere talere udtalte sig ogsaa i samme retning som Knudsen og fraraadede ligeledes enhver indskrænkning af bladet.

Under denne debat benyttede **Olafsson** fra Bergen anledningen til at fremsætte forslag om at „Arbeidet“ skulde overtages af partiet og styres af dette i lighed med „Social-Demokraten“. **Chr. H. Knudsen** og ordføreren gjorde opmærksom paa, at da dette forslag ikke var forelagt partistyret og desuden var af saa vidtrækkende betydning, kunde det ikke behandles paa dette landsmøde. Olafsson tog da sit forslag tilbage, men bebudede det fremsat paa næste landsmøde.

Efter at debatten om budgetforlaget og kandidater til ordfører- og redaktorstillingerne var afsluttet foretoges afstemning over de forskjellige regnskaber og budgetforslag. Først vedtoges „Social-Demokraten“s regnskab og derefter „Fremad“s.

Saa godkjendtes partifasjens budgetforslag, hvorefter man skred til afstemning over „Social-Demokraten“s budgetforslag og Gjøsteens forslag. Det første vedtoges mod følgende fem herrers stemmer, der afgaves for Gjøsteens: **G. Jeppesen**, **dr. Nissen**, **Gjøsteen**, **Emil Pedersen** og **Karl Kristensen**.

Derefter blev „Fremad“s budgetforslag enstemmig godkjendt.

Før man gif til valg paa ordfører,

styre og redaktør vedtoges en del resolutioner.

Først en af Chr. H. Knudsen fremsat angaaende kontrol med indvandringen; den lyder:

„I anledning af det paa foranledning af Norsk fagforbund fremkomne forslag til lov om kontrol med indvandring udtaler landsmødet sin tilslutning, forsaavidt forslaget gaar ud paa fastsættelsen af lovbestemmelser, sigtende til udbiisning af udlændinger, der gjør eller tidligere inden et begrænset tidsrum har gjort sig skyldige i kriminelle forbrydelser, der efter norsk lov vil medføre tvangsarbejde.

Derimod protesteres bestemt mod, at fremmede, hæderlige arbejdere, der søger erhverv her i landet, stilles under politiskontrol, være sig ved at paatvinge dem opholdsbog eller andre under justitsen forterende foranstaltninger, idet mødet mener, at den nødvendige kontrol helt og udelst maa tilligge fagorganisationerne.“

I anledning det af Arbeiderpartiets kvindeforening fremsatte spørsmål paa dagsordenen vedtoges følgende af fru Thnæs fremsatte resolution:

„For at skaffe fart og solidaritet i arbejderbevægelsen maa kvinderne være med, og forat dette skal kunne ske i større udstrækning, henstiller landsmødet til partistyre at udsende en eller flere kvindelige agitatorer blandt kvinderne, og at udgive brochurer, der fremhæver kvindernes sag.

Mødet anbefaler tillige oprettelsen af ungdomsforeninger inden partiet.

Mødet henstiller desuden: til partistyre at agitere lige ihærdig for og blandt kvinderne, som for og blandt mænd;

til fagforeningerne, at de af og til holder møder, hvortil særlig medlemmernes hustru, døtre og andre kvindelige familiedlemmer indbydes.“

Ved dette tidspunkt indleverte landarbejderne foruden den af Anders Jen-

sen foreslaadde resolution ogsaa som minoritetsindstilling følgende af Olav Strøm udarbejdede resolution:

„Med hensyn til jord- og landarbejder-spørsmålet vil Arbeiderpartiets 13. landsmøde udtale, at det finder, at den trykkende stilling, hvori landarbejderne og bønderne befinder sig paa grund af den kapitalistiske udbygning, ikke kan helt opheves eller finde en tilfredsstillende ordning, før samtlige produktionsmidler, jorden iteregnet, er blit folkets fællesie i overensstemmelse med første post i partiets program.

Men indtil det socialdemokratiske parti faar flertal blandt folket og dermed erobret statsstyrelsen, vil partiet i lighed med, hvad det gjør for by- og industriarbejderne, kjæmpe for reformer, der delvis afhjælper den blandt landbefolkningen fremkaldte viedliffelige nød, og fastholder da i første række, som saadanne foranstaltninger, de beslutninger, som er vedtat i samme spørsmål ved partiets landsmøder i Skien og Fredrikstad. Som yderligere skridt i denne retning, udtaler mødet, at kommunen af staten gis laan til indkjøb af eiendomme og oprettelse af fællesbrug, saa store som mulig, kontrolleret af en af kommunen ansat dygtig jordbruger, der har at ansætte den fornødne arbejdskraft. Arbejderne blir udbetalt en passende ugeløn, ligesom det hele nettoudbytte ved aarsopgjøret tilfalder arbejderne.“

Ved afstemningen fik resolutionerne 29 stemmer hver. Ved ordfyrrerens — Jeppejens — stemme blev Anders Jensen's forslag vedtat.

Videre blev, efter forslag af H. Keyser, som tilknytning til Anders Jensen's resolution vedtaget følgende: „og af de stedlige arbejderorganisationer anerkjendt“, saaledes at resolutionen i sin helhed kommer til at lyde:

„I anledning det af d'hr. Myrvang og Skilbred for stortinget frem-

satte forslag til regler for jordindkjøbsfondet, finder mødet at en unødigt udskykning i smaa jordeiendomme til arbejderne ikke vil betrygge deres økonomiske existens. Til løsning af dette spørsmål udtaler mødet sig for, at kommunerne af staten gis laan til indkjøb af eiendomme og opretter fællesbrug saa store som mulig, kontrolleret ved en af kommunen ansat praktisk uddannet og af de stedlige arbejderorganisationer anerkjendt jordbruger, der har at ansætte den fornødne arbejdskraft. Arbejderne blir udbetalt en passende ugeløn, ligesom det hele nettoudbytte ved aarets opgjør tilfalder arbejderne. Til udredning af sagen paalægges det partistyre at faa udarbejdet en brochure om emnet snarest mulig.“

Derefter foretoges valg paa ordfører for partiet, hvilket fik det udfald, at adv. Ludvig Meyer valgtes med 78 stemmer.

Da der nu skulde foretages valg paa redaktør, fremsatte Olav Strøm med flere følgende resolution, der vedtoges med 11 ft.:

„Landsmødet udtaler sin tak til det afgaaende partistyre for de foranstaltninger, som det med held har truffet til udbredelse af partiets blade i det forløbne aar. Specielt fremfører partiet en varm tak til hr. Ludvig Meyer for det store arbejde og de betydelige personlige ofre af enhver art, han som ordfører og redaktør har bragt til bladets og partiets fremgang.

Mødet anmoder ham ogsaa for kommende aar som partiets ordfører at varetale ledelsen af bladets redaktion.“

Da sidste passus af Strøms resolution kom i modstrid med lovene, foreslog Chr. H. Knudsen følgende indsat i Strøms resolution istedetfor sidste passus:

„Landsmødet overlader til partistyre at ordne redaktions-spørsmålet og snarest mulig finde en mand, der som lønnet helt kan overtage chefredaktørposten.“

Advokat Meyer erklærte sig enig i Knudsen's forslag, hvorefter Strøms med den af Knudsen foreslaadde forandring vedtoges enst.

Man gif derefter over til valg af øvrige partistyredelemmer. De herrer C. Jeppejen og Oscar Nissen erklærte bestemt ikke at ville modta gjenvalg.

Til medlemmer af partistyre valgtes:

1. Chr. H. Knudsen med 70 stemmer.
2. Olav Strøm med 65 ft.
3. Adv. Hazeland med 56 ft.
4. Fru Anna Andersen med 51 ft.
5. Fyrstikarb. J. Johansen med 44 ft.
6. Oscar Pedersen med 39 stemmer.
7. Frk. Halvorsen med 36 stemmer.

Til suppleanter valgtes ved særskilt valg:

1. Skomager A. Gundersen med 48 ft.
2. A. Johnson med 40 ft.
3. Dr. Nissen med 38 ft.
4. Skrædder Mikkeljen med 32 ft.
5. Jeppejen med 26 ft.

Til revisorer valgtes: Palleberg, H. E. Næs og maler A. Pedersen. Suppleanter blev: P. Narød, Keyser og fru Jensen.

En komite til forhandling med de forenede norske arbejderfamsund om samarbejde blev derefter nedsat. Til medlemmer af denne valgtes efter forslag af Meyer: Anders Jensen, Olav Strøm, Gjøsteen og Jeppejen. Som femte mand til samme valgtes adv. Meyer.

Gjøsteen erklærte bagefter ikke at ville delta i disse forhandlinger.

Et liden debat opstod i anledning af cirkulærene til indbydelse af aktietegning til „Arbejdernes aktierhverf.“

Adv. Meyer oplyste, at styret

hadde indbragt dette spørgsmaal til landsmødet for at faa dettes anbefaling, for faa at la indbydelse udgaa til partiforeningerne til aktietegning.

D. Jensen vilde ha det klart, om det overstud, som gif over 5 pct., skulde tilfalde aktionærerne eller partifaksen. Adb. Meyer udtalte i den anledning, at det var bedst, at det overstud, som blev mere end 5 pct., skulde tilfalde et reservesfond til indløsning af aktier til fordel for partiet. Møller foreslog aktierne sat til 10 kroner istedenfor til 20, men det forkastedes. Adb. Meyer foreslog følgende udtalelse, der enstemmig godkjendtes:

„Landsmødet gir det af partistyret fremlagte forslag til oprettelse af „Arbejdernes aktietrykkeri“ sin bedste anbefaling. Dog bør det aarlige udbytte begrænses og det mulig overskydende afsættes til indløsning for partiet af selskabets aktier.“

J anledning forslag til forandring i partiets program og love hadde partistyret foreslaaet som tillæg til partiets statuter § 8 følgende:

„Til sambirken med den faglige landsorganisation tiltræder 2 af samme valgte repræsentanter partistyret ligesom 2 af dette inden det's midte valgte repræsentanter tiltræder sekretariatet for den faglige landsorganisation.

Den faglige landsorganisation, saavel som de sambirkende fagforeninger i Kristiania er ogsaa berettiget til at la sig repræsentere paa partiets landsmøder.“

Meyer fremholdt angaaende forandring af lovene, at det var bedst at de forskjellige foreninger fik udtale sig og fik fremlægge betænkninger til næste landsmøde.

Tillæggsforslaget til § 8 vedtoges.

Imidlertid naaede man ikke frem til at behandle alle punkter paa den store dagsorden, idet punkterne 6, 7 og 8 om den nye jagtlov, om voldgiftsretter og

enighedskamre for arbejdskonflikter og om toldpaalæggene og livsmidlernes fordyrelse, blev udsat.

Om oprettelse af diskussionsklubber.

Som sidste sag behandlede punkt 12 paa dagsordenen: om oprettelse af diskussionsklubber.

Emil Pedersen gjorde nogle indledende bemærkninger og udtalte, at der maatte en planmæssig undervisning til, førend man kunde opnaa den fornødne talefærdighed. Det var mangelen af en saadan planmæssig opøvelse, som gjorde, at faa mange hadde faa vanskeligt for at udtrykke sig og forme sine meninger og derved skaffe dem respekt. Det var følt som et stort savn, at vi ikke hadde saadanne skoler og tal. vilde indtrængende henstille til mødet at fatte en beslutning hvorved dette savn kunde afhjælpes. Tal. foreslog til vedtagelse følgende resolution:

„Landsmødet henstiller til partistyret at oprette diskussionsklubber, hvor arbejdere paa en planmæssig maade oplæres i diskussion saavel i tale som i skrift.“

Chr. S. Knudsen gjorde opmærksom paa, at dette var et spørgsmaal, som længe hadde været under overveielse. Han hadde selv i vinter lobet sin hjælp og støtte til et saadant foretagende, hvis han fik den fornødne tilslutning. Tal. udtalte forresten, at skulde man faa istand en saadan skole, trængte man i det mindste to lærere, en i norsk og en i organ- og sprogbrug; thi det var jo behandlingen af sproget og desuden brugen af organet, som her var de vigtigste momenter. Imidlertid fandt tal. det vanskeligt for partistyret at faa istand nogen skoler; det vilde næsten være umuligt at faa gennemført en saadan beslutning, som den af Emil Pedersen antydede; men derimod syntes tal. man kunde henstille til styret, at det opfordrede Kristiania arbejdersamfund til at etablere en saadan skole.

Jessen vilde takke Metanikernes forening fordi den hadde opfattet dette emne. Diskussionsklubberne var i høieste grad paatrævet. I kampen for de socialistiske ideer trænger vi til, at de blir klargjorte og forstaaelsesfuldt udrædet. I alle lande, hvor socialismen hadde fæstet rod og stude fart hadde man saadanne skoler; man hadde fundet dem nødvendige for folkeoplysningen og folkeopdragelsen og den sociale agitation i det hele tat. Naar vi ser hen til, hvor liden og ufuldstændig vor arbejderliteratur er, og hvor liden oplysning massen faar gennem den om tidens aktuelle spørgsmaal, maa vi indse, af hvilken stor betydning disse skoler vilde være for vor sags fremgang. Tal. kunde ikke noksom anbefale oprettelse af saadanne skoler, der ogsaa maatte bli en slags agitatorskoler, baade i by og paa land.

Megaard fandt, at om man oprettede en skole her i byen, vilde man være omtrent lige ilde tjent paa landet, hvor man vilde bli tilfidesat. Og for nogen at reise til en skole her vilde han ikke tilraade; det var ikke mange, som hadde raad til det.

Sekretær M. Nilsen trodde ikke paa diskussionsklubberne eller nogenslags lærere. Fagforeningerne var de bedste skoler, og kunde man faa istand diskussionsklubber, vilde man i dem bedst oplære sig til at debattere smukt og naturligt. Taleren vilde forresten henvise til kvindernes forslag om oprettelse af ungdomsforeninger. Disse trodde taleren vilde nok fylde sin plads som diskussionsklubber.

E. Jørgensen mindede om, at der for nogle aar siden var gjort et tillob til oprettelse af saadanne skoler, men de gif istaa, fordi de ledende mænd ikke viste interesse for dem og aldrig kom der. Deltagerne stod der og talte en hel del, men kunde ikke kritisere hverandre, og som følge heraf lærte de ingenting,

og det hele faldt sammen. — Skolernes hensigt var at opdrage trossarbejdere til at delta i offentlig diskussion. Der var evner blandt arbejderne, som man kunde oplære og oparbejde til talere, og det var saadanne vi trængte.

M. Knudsen hadde intet mod Emil Pedersens forslag; men vilde dog vide, om det var hensigten at oprette en skole bare her i Kristiania. Taleren vilde ha skoler ogsaa andre steder. Man maatte oplære foredragsholdere, oplære agitatorer, som man kunde sende ud over land og by for at hverve tropper under vor sans. Taleren hadde fundet, at landsungdommen var meget modtagelig for de socialistiske ideer, naar disse blev fremstillet i deres sande lys. Men det var endnu faa faa, som kjendte til vore ideer, og det var forresten ikke faa rart, at landsungdom, der var fjernt fra al kulturel rørelse, mangled dette kjendskab. Men det værste var, at her lige ved og i Kristiania var folk, der ikke en gang vidste, hvad socialisme er.

Møller fandt, at det var en paatrængende nødvendighed at faa saadanne skoler, om det lod sig gjøre. Taleren foreslog forresten, at alle, som vilde lære og hadde evner, skulde gaa rundt i alle mulige slags foreninger og der opponere mod alt som blev sagt, selv om man i realiteten var enig. Det brugte man meget i Kjøbenhavn f. ex., og man hadde set gode frugter af det.

Adb. Ludvig Meyer fremholdt at agitationen, det planmæssige arbejde for vor sags fremme i landet, laa faa sørgelig nede. Det var sandelig nødvendigt at faa friske, modige kræfter med i arbeidet. Tal. indsa det beretigede i kravet paa disse skoler, og han kunde for faa vidt gjerne være med paa at vedta E. Pedersens resolution; men det hadde sine vanskeligheder. Der var ingen sandsynlighed for at partistyret kunne udrette noget i dette spørgsmaal. Tal. anbefalede et forsøg med en klub;

man vilde da faa visshed for at der virkelig var trang til disse skoler. I fagforeningerne hadde man forøvrigt god anledning til at opøve sig, og hvis man der hadde kræfter, der forstod at lede en diskussion, skulde det nok gaa. Det gjaldt at inderexcere visse emner til brug i agitationen. Den vigtigste betingelse for skrive- og taleførhed var ikke færdighed i brugen af mund og pen, men først og fremst at ha indsigt i emnet og at kunne beherske det og begrænse sig. At mange taler flydende sker ofte paa befostring af indholdet. Dernæst var det af stor vigtighed at være klar over hvad en skulde si og hvorledes en vilde si det.

Dirigenten, **Retvedt**: Fremtidens samsfundsbaaben var at kunne bruge mund og pen. Tal. fandt krabet berettiget og det maatte støttes, men syntes dog at spørsmålet ikke synderlig hadde noget med landsmødet at gjøre.

Ked. Olafson fandt, at kvinderevolutionen var nogenlunde tilfredsstillende i dette spørsmål. I Bergen hadde man en diskussionsklub, og den trodde tal. hadde nok gjort sin nytte. Tal. vilde forresten anbefale samarbeide mellem ungdomslagene og de socialdemokratiske foreninger.

J. Jensen vilde støtte **E. Pedersens** forslag. Tal. hadde lagt mærke til, at der i fagforeningerne var meget dygtige mænd; men at disse var udygtige i agitationen ude paa grund af sin uehjælpsomhed i at tale. Der var virkelig en trang inden foreningerne til saadanne „diskussionskoler“. Taleren trodde forøvrigt, at tanken godt kunde realiseres uden at partistyre fik noget med den at gjøre.

Chr. S. Knudsen vilde i anledning hr. Jørgensens bemærkninger udtale, at baade han og **Zeppesen** gjorde, hvad de kunde for at holde diskussionsklubben igang. Men det var virkelig saa, at det var interessen, som manglede.

Tal. vilde være med paa at henstille til Kristiania arbeiderfamfund at ta sig af sagen; det hadde bl. a. i det mindste lokaler til disposition. Partistyre kunde ikke godt paata sig at faa istand disse skoler.

Oscar Pedersen fandt, at man burde først lære at si sin mening i sin fagforening og der lære at debattere.

Olav Rringen bemærkede til sekretøren, at denne hadde udtalt, at han ikke trodde en saadan skole vilde være til stor nytte. Dette var feilagtig. Af egen erfaring kunde tal. si, at han hadde høstet stor fordel af undervisning i lignende retning. Han hadde været en ubekvem materie, men ved flere aars skolegang, hvor veltalenhed var sag, hadde han bragt det saa vidt, at han nu kunde udtrykke sig offentlig, og han hadde begyndt med at ha vanskelig for at udtrykke sig privat. En saadan skole var let at faa istand og vilde være til stor nytte. Man kunde lære at begrænse sig i debatten, lære at forstaa de parlamentariske regler, og naar man i undervisningen ogsaa tog op til diskussion dagens brændende samsfunds-spørsmål, saa vilde der bli meget at lære ogsaa i andre retninger. Slige skoler virkede med held baade i England og Amerika. Saaledes „Arbeidernes College“ i Orford. Tal. trodde, det ikke var saa vanskeligt at finde lærere inden de socialdemokratiske rækker. Selv vilde han gjøre det lille, han kunde, og han var vis paa, at der var flere, som gratis vilde ofre nogle kveldstimer paa det. (Bifald).

Edb. Olje likte denne tanke godt. Det var bare øvelse, som manglet os. Vi maatte ogsaa blandt andet vænne os til ikke at staa og skjælve, naar vi skulde si noget. For en tid tilbage hadde her været tre saadanne skoler i byen, og der gif det meget interessant til, og taleren syntes at spore ikke saa liden nytte af dem.

Emil Pedersen vilde gjøre opmærksom paa, at man trængte til skoler andre steder end her i Kristiania. Der maatte søges opprettet skoler ogsaa i de andre byer og om muligt ogsaa paa landsbygden.

Kristensen oplyste, at der i 1893 var gaat igang med opprettelsen af en saadan skole. Men man fik ingen støtte. Krabet var nu kommet igjen, og det var forelagt landsmødet fordi man skulde forstaa, at det her var tale om et savn, som maatte afhjælpes.

M. Nilsen var selvfølgelig ikke imod saadanne skoler, naar man virkelig gjorde krav paa dem.

Knudsen fra Drøbak vilde foreslaa, at resolutionen ikke blev vedtat paa det nuværende tidspunkt.

Zeppesen foreslog indsat „partiforeningerne“ istedenfor „partistyre“ i **Emil Pedersens** resolution. Tal. vilde forresten fortælle, at han hadde lært at udtrykke sig offentlig ved at læse høit. Derved fik han ogsaa noget at tale om og lærte paa samme tid at sammenstille ord og bygge sætninger. Ved deklamation og høitlæsning i fagforeningerne trodde tal., at man lærte lige meget som paa en skole.

Emil Pedersens forslag vedtoges med stor majoritet. **Zeppesens** og **Knudsens** forslag forkastedes.

Tilslut udtalte **Emil Pedersen** ønske om at dagsordenen for landsmødet maa befjendtgjøres saa tidlig, at den kan forelægges partiforeningerne før disse vælger repræsentanterne.

Det overlodes partistyre at bestemme sted og tid for næste landsmøde.

Hermed var mødets dagsorden tilende.

Under mødet indløb følgende telegramer:

„Held over landsmødets forhandlinger og beslutninger.

Til ordføreren! Tak for opfrende og utrætteligt arbejde.

Stabanger socialdemokratiske forening.“

„Leve det norske arbeiderparti! Til lykke med landsmødets arbejde!

Arbeiderforeningen „Fremad marsch“, Høngdal.“

«Broderlig hälsning sände vi eder och våra bästa välönskningar om ett för arbetets sak lyckosamt resultat af edra förhandlingar. Lefve solidariteten mellan nordens arbetare. Lefve socialdemokratin.

Styrelsen för Sverges socialdemokratiske arbeteparti. Branting. Ziesnitz.»

„Fremad“, Kristianssand, lykønsker med mødet. Held og fremgang i arbeidet.

Bestyrelsen.“

„Maatte sievnet, som samler jer, bære gode frugter til lykke for vort hele samfund.

Socialistisk forening, Bergen.“

„Til lykke med landsmødet! Maa eders arbejde virke til gavn for Norges arbeiderklasse. Leve proletariatet! Leve socialismen!

Norsk stenhuggerforbund, Mattsen.“

Inden mødet opløstes, takkede ordstyreren — **Retvedt** — repræsentanterne for samarbeidet, hvorefter socialisternes marsch blev sunget, og med et leve for socialdemokratiet affluttedes derpaa Det norske arbeiderpartis 13. landsmøde.

Enn þetta hefur þessi skjal og
 markum þá, at man tengir til koley
 andréttu og þess frelsanna. Þess
 manntú þessu epturri koley og þess
 andréttu og þess manntú og þess
 landshöfuðs.
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley at þess þess koley
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess

Enn þetta hefur þessi skjal og
 markum þá, at man tengir til koley
 andréttu og þess frelsanna. Þess
 manntú þessu epturri koley og þess
 andréttu og þess manntú og þess
 landshöfuðs.
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess
 10. Hefur þessi skjal og þess
 1899 þess gætt með opptækni at
 en jafnan koley. Þess manntú þess
 hafi. Skjal þess manntú þess
 og þess þess koley landshöfuðs þess
 manntú þess koley. Þess manntú þess